

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní politika a diplomacie

Vliv indiánských hnutí na postavení států Latinské Ameriky

(diplomová práce)

Autor: Michal Procházka

Vedoucí práce: PhDr. Otakar Volenec, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a vyznačil všechny citace z pramenů.

V Praze dne 9. 12. 2011

.....

podpis studenta

Na tomto místě bych chtěl poděkovat PhDr. Otakaru Volencovi, CSc. za čas věnovaný vedení této práce, dále pak své rodině a přátelům za veškerou podporu v průběhu celého studia.

Obsah

ÚVOD	1
1. HISTORIE INDIÁNSKÉ KULTURY NA ÚZEMÍ BOLÍVIE A PERU.....	5
2. BOLÍVIE	12
2.1. ZÁKLADNÍ ÚDAJE	12
2.2. INDIÁNSKÉ Hnutí V BOLÍVII	14
2.3. EVO MORALES A BOLÍVIE	18
2.4. ZNÁRODNĚNÍ TĚŽAŘSKÉHO PRŮMYSLU	22
2.5. ÚSTAVNÍ ZMĚNY	24
3. PERU	32
3.1. ZÁKLADNÍ ÚDAJE	32
3.2. INDIÁNSKÉ Hnutí V PERU	33
3.3. ALBERTO FUJIMORI	35
3.4. PERU V 21. STOLETÍ	38
4. BOLÍVIE A PERU V MEZINÁRODNÍM PROSTŘEDÍ.....	41
4.1. ČLENSTVÍ V MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍCH	41
4.2. OBCHODNÍ PARTNEŘI BOLÍVIE A PERU.....	42
4.2.1. Obchodní partneři Bolívie	43
4.2.2. Obchodní partneři Peru.....	45
4.3. REGIONÁLNÍ POLITIČTÍ PARTNEŘI BOLÍVIE A PERU	47
4.4. VZTAHY MEZI BOLÍVÍÍ, PERU A SPOJENÝMI STÁTY AMERICKÝMI.....	48
4.4.1. Spojené státy americké a Bolívie.....	49

4.4.2. Spojené státy americké a Peru	50
4.5. VZTAHY MEZI BOLÍVÍÍ, PERU A EVROPSKOU UNÍÍ	51
4.5.1. Evropská unie a Bolívie	52
4.5.2. Evropská unie a Peru	55
4.6. POHLED NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ NA BOLÍVÍÍ A PERU	57
4.6.1. Svoboda ve světě.....	57
4.6.2. Index ekonomické svobody	58
4.6.3. Index vnímání korupce	60
4.6.4. Index svobody tisku	61
5. SHRUTÍ	62
POUŽITÁ LITERATURA.....	66
PŘÍLOHY	75

Úvod

Vzestup indiánského hnutí v Latinské Americe v období 90. let 20. století je jedním z nejvýraznějších a nejhmatatelnějších politických projevů tohoto původního etnika na daném území. Pět set let pod nadvládou evropského kolonizujícího obyvatelstva a jeho potomků se výrazně podepsalo na podobě společnosti jednotlivých států. Markantní rozdíl, který se dodnes projevuje v postavení indiánského etnika jak na úrovni politické, tak na úrovni sociální a především také ekonomické, se snaží snížit různá hnutí odporu proti nadvládě potomků evropských kolonizátorů, která rovněž usilují o nastolení systému, který by více reflektoval zastoupení indiánského obyvatelstva ve společnosti. Neutěšená je ze strany původní obyvatelstva především ekonomická a sociální oblast jejich společenského postavení, a tak se i v posledních letech začínají projevovat různá uskupení snažící se změnit stávající situaci. S nástupem těchto indiánských hnutí přichází na politickou, ale zároveň také na mezinárodní scénu osobnosti z řad indiánského etnika, které se snaží svým vlivem změnit postavení jak indiánského etnika uvnitř státu, tak i celého státu v rámci mezinárodních vztahů. Celé mezinárodní prostředí ale i regionální aktéři reflektují různými způsoby nástup opomíjené skupiny obyvatelstva k moci.

Cílem této diplomové práce je zanalyzovat a zhodnotit, jak se změnilo mezinárodní postavení států Bolívie a Peru vlivem rostoucího významu indiánských hnutí v tamní společnosti. Oba státy byly vybrány z demografického důvodu vysokého zastoupení indiánského etnika ve společnosti. Zároveň se jedná o sousedící země s podobným historickým vývojem, který se ale v posledních letech začal výrazně odlišovat. Práce se bude zaměřovat na reflexi vnitřních změn, ale i změn v zahraniční politice a mezinárodním prostředí. Základními obecnými metodami použitými v této práci jsou analýza vlivu sub-

státních aktérů na postavení státu a komparace postavení dvou státních aktérů v kontextu mezinárodních vztahů. K analýze vlivu sub-státních aktérů bude využit především historický vývoj obou států se zaměřením na vnitřní změny v období po roce 1990. Komparace postavení obou států v mezinárodním prostředí bude provedena na základě hodnocení několika kritérií. Prvním z nich bude hodnocení postavení obou států v rámci mezinárodních organizací a jejich fungování v rámci těchto struktur, druhým pak vývoj zahraničního obchodu obou zemí v nedávné historii. Třetím kritériem budou změny v zahraniční politice obou států vůči regionálním partnerům. Čtvrtým kritériem budou postoje dvou světových velmocí a důležitých regionálních hráčů – Spojených států amerických a Evropské unie vůči vnitřním změnám v Bolívii a Peru v posledních deseti letech a konečným pátým hlediskem bude analytický pohled nevládních organizací na důležité politické, ekonomické a sociální aspekty společností těchto dvou států.

Práce je dělena, s ohledem na vymezený cíl, na čtyři logické části. První kapitola se věnuje historickému vývoji indiánské kultury na území států Bolívie a Peru, nastiňuje historii států Latinské Ameriky z pohledu indiánského etnika z hlediska jeho zapojení do rozvoje států Bolívie a Peru do 90. let 20. století. Druhá kapitola je věnována postavení indiánského obyvatelstva v Bolivijském mnohonárodnostním státu s ohledem na výrazné změny na politické scéně v nedávné historii, především pak vstup Eva Moralese na politickou scénu a jeho získání postu bolivijského prezidenta. Třetí kapitola představuje stejné časové období jako kapitola druhá, ale v Peruánské republice, zaměřuje se na problematiku tamního indiánského obyvatelstva a důvody jeho nedostatečného zastoupení na politické scéně. Čtvrtá kapitola se zabývá komparací postavení obou států v mezinárodním prostředí dle zmíněných kritérií. Na základě výše uvedené analýzy a komparace obou států je

v závěrečném shrnutí posouzen vliv indiánského hnutí jako sub-státního aktéra na postavení státu v rámci mezinárodního prostředí.

Jako základní literatura k části práce zabývající se historií obou zemí byly použity především publikace Buben, Radek a Somogyi, Petr. 2009. *Bolívie*, Opatrný, Josef. 1998. *Amerika v proměnách staletí* a Roedl, Bohumír. 2007. *Dějiny Peru a Bolívie*. Všechny tři publikace důkladně zachycují historický vývoj států Bolívie a Peru a poskytují tak faktografický základ pro následnou analýzu. V analytické části je věnována klíčová pozornost osobnosti Eva Moralese a jeho změnám bolivijského státu. Pro analýzu Moralesova režimu byly proto užity odborné články Sanjinés, Javier C. 2004. *Mestizaje upside-down: aesthetic politics in modern Bolivia* a především pak dva články od autora Webber, Jeffery R. 2010. *Bolivia in the Era of Evo Morales* a 2008. *Rebellion to Reform in Bolivia. Part III: Neoliberal Continuities, the Autonomist Right, and the Political Economy of Indigenous Struggle*. Články analyzují změny v politických, ekonomických a sociálních strukturách země v období Moralesovy vlády. V případě Peru je použita literatura hodnotící období vlády politické strany APRA na přelomu 80. a 90. let 20. století Graham, Carol. 1990. *Peru's APRA party in power: Impossible revolution, relinquished reform*, dále pak prezidenta Fujimoriho Burt, Jo-Marie. 2006. *"QUIEN HABLA ES TERRORISTA": The Political Use of Fear in Fujimori's Peru* a otázkou postavení indiánského obyvatelstva v peruánské společnosti se zabývá Smith, William D. 2007. *Multiculturalism, Identity, and the Articulation of Citizenship: The "Indian Question" Now*. Pro komparaci postavení obou států byly použity především internetové zdroje Evropské komise, Ministerstva zahraničí Spojených států amerických, dále pak nevládních organizací Freedom House, The Heritage Foundation and The Wall Street Journal, Transparency International a Reporters without Borders. Pro údaje zahraničního obchodu byla využita statistická databáze Konference OSN o obchodu a rozvoji. Důležité státní

dokumenty obou zemí měly dobrou internetovou dostupnost, jedinou překážkou byla nefunkčnost internetových stránek bolivijského Národního volebního soudu, volební výsledky musely být z části převzaty ze sekundárních zdrojů.

1. Historie indiánské kultury na území Bolívie a Peru

Příchod indiánské kultury na území Ameriky se datuje již do období 70 000 let před naším letopočtem. Postupem času se původní kmeny, které přešly přes Beringovu úžinu, dostaly až na jižní polokouli a osídlily území od deštných pralesů po náhorní planiny a nejvyšší vrcholky andského pohoří. Kulturní rozmanitost byla vysoká a lišila se nejen jazykově, ale též nábožensky. Drtivá většina indiánských náboženství má jednu společnou veličinu, a tou je obraz „matky přírody“ neboli také Pachamama, jejíž vliv na běžný život především rolnického obyvatelstva je dosud jasně čitelný. V oblasti Peru a Bolívie byly nalezeny archeologické artefakty z období 9. tisíciletí před naším letopočtem. (Roedl, 2007 str. 8) Mezi nejznámější kmeny původních obyvatel Latinské Ameriky patří v oblasti dnešního Mexika Majové a Aztékové a v oblasti Peru a Bolívie se jedná o významnou kulturu Inků. Tato však patří až mezi kultury vrcholného období, tj. přelom prvního tisíciletí našeho letopočtu. Mezi další významné kultury patří Moche „... tato civilizace vytvořila první centralizovaný státní útvar na území dnešního Peru.“ (Roedl, 2007 str. 12), dále pak kultura Nazca, známá rozsáhlými geoglyfy¹ v jižní části Peru, nebo kultury Vicús, Pucara, Chimú či Tihuanaco, která patřila mezi nejvýznamnější kultury v Bolívii.

Jak již bylo zmíněno, mezi nejdůležitější indiánské kultury patří především Inkové, kteří si během své dlouhé historie podmanili místní kmeny na území dnešních států Peru a Bolívie. Hlavním sídlem jejich říše bylo město Cuzco nacházející se v jižní části Peru v andském pohoří. Název kultury je odvozen od titulu Inca udělovaného vládčům říše. Jejich největší vzestup je datován do druhé poloviny 15. století našeho letopočtu, kdy za vlády Inců Pachacutec a Tupac Yupanqui byla vytvořena říše Tahuantinsuyu, která zahrnovala velkou

¹ velký motiv vytvořený na zemském povrchu (pozn. autora)

část Peru s Cuzcem jako centrem. Při svých výpadech na sever dosáhl Tupac Yupanqui až oblasti dnešního Ekvádoru. Jeho nástupci udržovali impérium čítající mnoho rozličných etnik a zabírající značné území Jižní Ameriky až do příchodu španělských dobyvatelů. Incká říše patřila mezi nejlépe administrativně spravované indiánské říše s přísnou hierarchizací a centralizovanou mocí. Po smrti Huayny Capaca následníka Tupaca Yupanqui dochází k oslabení incké říše vlivem občanské války mezi dvěma následníky „trůnu“, a to Huascarem a Atahualpou. Incká aristokracie rozdělila svou přízeň mezi tyto dva potenciální panovníky, nakonec z celého konfliktu vychází vítězně Atahualpa.

Pro nového Incu se však stává osudným příchod conquistadorů pod vedením Francisca Pizarra, jeho bratra Hernána a Diega Almagra. Dobyvatelé využívají kritické situace a nejdříve zajmou Atahualpu, nechají si za něj zaplatit výkupné, a poté ho nechají 16. července roku 1533 popravit. (Roedl, 2007 str. 47) Postupně se jim podaří ovládnout pomocí různých indiánských kmenů celou inckou říši. Roku 1535 zakládá Pizarro nové hlavní město své říše (pozdějšího vícekrálovství Peru) Limu, které zůstalo hlavním městem i nástupnického státu. Španělé na území Latinské Ameriky zřídily čtyři vícekrálovství. Kromě Peru to byla Nueva España odpovídající dnešnímu Mexiku, jižní části USA a Střední Americe s hlavním městem Ciudad de México, dále pak Nueva Granada se sídlem v Bogotě zahrnující dnešní státy Ekvádor, Kolumbii, Panamu a Venezuelu a Río de la Plata na jihu se sídlem v Buenos Aires zahrnující státy Argentinu, Paraguay, Uruguay a Bolívii. V těchto zámořských koloniích zavádějí conquistadoři španělský politický, ale i kulturní systém. Vlivem silného postavení katolické církve ve Španělsku docházelo, mnohdy i násilně, k evangelizaci původního obyvatelstva, zároveň s tím se prosadila i forma hospodářské instituce tzv. „*encomienda*, *léno s patronátem nad „svěřenými“ indiánskými obcemi*“ (Roedl, 2007 str. 331). V období španělské kolonizace až do konce války o nezávislost se původní obyvatelstvo muselo

výrazně podřídí nadvládě conquistadorů. Na druhou stranu docházelo i k množství kompromisů, což je nejlépe čitelné v otázce náboženské. Ačkoliv i v současné době patří křesťanství mezi takřka „státní“ náboženství, v případě Bolívie je to 95 procent populace, v Peru pak 81 procent (CIA, 2011), zachovává si svůj vliv na obyvatelstvo též tradiční animistické náboženství, a to především v otázce talismanů a drobných obětí matce přírodě, jejíž „dvojnici“ katolická církev přináší v podobě Panny Marie. V ekonomické oblasti bylo indiánské obyvatelstvo využíváno pro práci na polích a v dolech. *„Země byla na začátku 17. století rozdělena na velké ekonomické zóny, kterým odpovídalo i regionální administrativní členění. Každá z nich se vyznačovala určitou specializací výroby, která vedla k rozsáhlému vnitřnímu obchodu mezi regiony. Obchodovalo se s vlněným a bavlněným textilem, pšenicí, kukuřicí, kokou, vínem, cukrem, yerbou mate, pepřem, tabákem, brambory, olivovým olejem, konopím, rýží, vepřovým sádlem, lojem, rybami, kůžemi, sušeným a soleným masem, dřevem, dobyt看kem, mulami, ovceci, prasaty, koňmi, lamami, solí, mědí a dalšími produkty. Rozsah výroby a specializaci regionů ovlivňovala v rozhodující míře aglomerace Limy a Potosí svými odbytovými možnostmi.“* (Roedl, 2007 str. 85) Na začátku 18. století nahradil již málo efektivní systém encomiend nový systém soukromých latifundií.

Nereformovaný a neefektivní systém španělských kolonií vedl v průběhu 18. století ke stále větším hrozbám v podobě možného povstání původního obyvatelstva. Kýžené reformní snažení již ale přišlo pozdě, příliš dlouho přehlížení „kreolové“ neboli potomci španělských kolonizátorů narozených na území Latinské Ameriky byli ve spojení s indiánskými rebely připraveni na radikální změnu. Peninsulares, jak byli označováni čistokrevní Španělé narození na Pyrenejském poloostrově, totiž dlouhodobě udržovali lepší společenské postavení na úkor kreolů. *„Přestože se svým jazykem kulturou, náboženstvím ani zvyky nelišili od poddaných španělského panovníka narozených v Americe, měli proti nim některé důležité výsady, jen*

rodilý Španěl se mohl stát vysokým úředníkem – místokrálem, generálním kapitánem atd.“

(Opatrný, 1998 str. 428) První předzvěstí boje o nezávislost nebo také posledním aktem nefunkčního zastaralého koloniálního systému se stalo povstání kuraka José Gabriel Condorcanqui, který v listopadu 1780 v důsledku neshody nechal pověsit výběrčího daní a sám se prohlásil za vládce obnovené incké říše. Nově již jako Tupac Amaru dal dohromady indiánské vojsko a vyrazil dobýt Cuzco, jeho pokus byl však neúspěšný. Podobně dopadlo i další hnutí pod vedením Tomáše Katariho. I dalších několik povstání se podařilo Španělům v roce 1781 zažehnat, pokoj ale příliš dlouho nevydržel. (Buben, a další, 2009 str. 21)

Proces independizace Latinské Ameriky je spojen s dvěma zásadními faktory, první byl faktor vnitřní, a to nedostatečné uznání místnímu obyvatelstvu a jeho svébytnému postavení. V tomto případě se jedná především o kreoly narozené na americkém kontinentě. Druhým faktorem byl pak vstup napoleonských vojsk na Pyrenejský poloostrov, svržení vlády Karla IV. a jeho syna Ferdinanda VII. Bourbonského a dosazení Napoleonova bratra Josefa I. Oslabení pozice mateřské velmoci využili právě armádní velitelé kreolského původu, kteří se chopili příležitosti na změnu situace. Na severu v Nueva Granadě již v roce 1811 začal s osvobozovacím procesem Simon Bolívar, tak zvaný Osvoboditel (jak je dodnes místní populací oslavován), a na jihu v Río de la Plata pak dochází k emancipaci Argentiny a Chile pod vedením Josého de San Martín. V oblasti Peru a Bolívie pak působily jednotky generála José de Sucre, po němž je dnes pojmenováno hlavní město Bolívie. Účast původního obyvatelstva na počátku války za nezávislost byla téměř minimální, většina rozbrojų probíhala mezi španělskými kolonizátory. Za zmínku stojí indiánské povstání v roce 1814 v Cuzcu. (Buben, a další, 2009) Celá situace se otáčí po bitvě u Waterloo. Definitivní porážka Napoleona a reinstalace absolutistické monarchie ve Španělsku dala příležitost bývalé koloniální velmoci přemístit větší množství vojáků zpátky na území kolonií a tím zvrátit pro

korunu špatně se vyvíjející situaci. Po zdánlivé pacifikaci revoluce se rozbíhá druhé kolo války za nezávislost, které končí až porážkou royalistických vojsk, vyhlášením nezávislosti a instalací republik. V případě Bolívie tak bylo rozhodnuto na shromáždění v Chuquisace v srpnu 1825. *„Shromáždění rozhodovalo o třech alternativách budoucnosti: připojení k La Platě či k Peru, nebo nezávislost - a podpora poslední možnosti byla jednoznačná. 6. srpna 1825, v den výročí bitvy u Junínu, byla vyhlášena nezávislost a novou republiku na počest Simona Bolívara pojmenovali nejprve República de Bolívar, aby poté přijala jméno Bolívie.“* (Buben, a další, 2009 str. 31) Peru vyhlásilo nezávislost o čtyři roky dříve 28. července 1821 a José de San Martín se stává prozatímním protektorem. Tuto pozici opustil na konstitučním kongresu 20. září 1822. (Roedl, 2007 str. 185) Je nutno dodat, že elity nově vzniklých států začaly vznikat z těch původních, tedy kreolských Španělů a zapojení původního obyvatelstva bylo velmi sporadické, ačkoliv bylo ve většině.

„Průvodce pro cizince z roku 1828 uvádí, že Peru mělo 1 249 723 obyvatel; toto číslo se shoduje se statistikou ze sčítání v roce 1975. Vysoko převažovalo venkovské indiánské obyvatelstvo s 57,6 % podílu.“ (Roedl, 2007 str. 193) Oba nově vzniklé státy provází v prvních letech vlastní existence především konsolidace revoluce a nalézání konstitučního pořádku, opět s minimálním přispěním většinové skupiny původních obyvatel. Jedním z pokusů na uspořádání nového státu bylo dokonce vytvoření konfederace Horní a Dolní Peru a Bolívie z roku 1836, které ale nemělo dlouhého trvání. Šance na prosazení jak politického názoru, tak i právo volit náleží pouze majetným a vzdělaným, tedy nově vzniklé oligarchii bohatých latifundistů. Největší sílu ve státě měla samozřejmě armáda, a tak se její čelní představitelé také dostávali do pozic prezidentů popřípadě zástupců vojenských junt.

Významněji začíná indiánská populační většina a politická menšina promlouvat do dění v Peru až na začátku 20. století, v případě Bolívie až v 50. letech 20. století. „*Pod vlivem převratných událostí ve světě, revolucí v Mexiku (1910) a v Rusku (1917), se v Peru zformovaly dvě nové levicové politické strany: Alianza Popular Revolucionaria Americana (APRA, Lidová revoluční americká aliance), založená roku 1924 studentským vůdcem Raúlem Haya de la Torre (1895-1979), a Partido Socialista z roku 1928, která přijala v roce 1930 název Partido Comunista...*“ (Roedl, 2007 str. 213) Zrod nových politických uskupení navazoval právě na mexické revoluční snažení původního obyvatelstva pod vedením Pancho Villy a Emiliana Zapaty. Nově vzniklá politická strana APRA patří ideově do proudu indigenismu prosazujícího revoluční uspořádání společnosti založené na indiánských rolnických obcích a tzv. morální ekonomii. Celý tento proces přerostl v indiánské povstání vrcholící v roce 1932 ve městě Trujillu. Další pokračování revolučních snah této strany se projevilo i po 2. světové válce.

V Bolívii dochází během 40. let 20. století k nárůstu sociálních nepokojů a vše vrcholí vznikem nové politické strany Movimiento Nacionalista Revolucionario, a to 7. června 1942. Straně i přes mnohé změny „... zůstal vlastní apel zaměřený na všechny sociální skupiny, cílený jak na hispanizované a míšenecké složky bolivijské společnosti, tak – i když ve vedlejších a integračně zamýšleném efektu – na indiány.“ (Buben, a další, 2009 str. 78) MNR se inspirovala právě v peruánské straně APRA, ačkoliv indigenismus nepatřil mezi hlavní politické body programu, nakonec se právě na tuto politickou menšinu postupně zčásti zaměřila. Strana si získala oblibu především u horníků, jejichž nepokoje s ohledem na špatné pracovní podmínky a sociální postavení provázely čtyřicátá léta. Celý proces vyvrcholil v roce 1952 státním převratem pod vedením vůdců MNR a získem politické moci a vlády, na které

se tato strana podílela až do roku 1964. V průběhu druhé poloviny 20. století se tato strana stala jedním z nejvýznamnějších politických hnutí utvářejících bolivijskou historii.

Právě za vlády strany MNR s druhou revoluční stranou Cooperación Obrera Boliviana pod vedení radikálně smýšlejícího Juana Lechína Oquenda dochází k reformám bolivijského státu. První významnou reformou se stalo znárodnění velkých dolů, především se jednalo o naleziště cínu. Většina těchto dolů byla pod kontrolou takzvaných cínových baronů obchodujících především s USA. Nově vytvořený státní podnik ale v budoucnu spíše prodělával, nežli přispíval do státních příjmů. Mezi druhý podstatný krok reformního snažení pak patří pozemková reforma, která rozpouští stávající latifundie a rozděluje půdu mezi menší vlastníky, rolníky především z řad příslušníků indiánských kmenů. Tento krok byl poté bohužel provázen ještě nižší produktivitou nově vzniklých „minifundií“, a tím i rostoucí závislostí na dovozu potravin ze zahraničí. Především pomoc Spojených států amerických, jak materiální tak především finanční, napomohla přežití revoluční vlády. (Roedl, 2007 str. 268)

S přerozdělením agrární půdy je pak především spojena nejpodstatnější část reformy a to změna politických a občanských práv. *„Vláda Paze Estenssora učinila zásadní krok k vytvoření sociálně a etnicky vyváženější a demokratičtější společnosti, když zavedla všeobecné volební právo bez ohledu na gramotnost, čímž se volební místnosti otevřely i masám indiánských rolníků, kteří často ani neovládali ani mluvený španělský jazyk. Z asi 200 000 voličů tak jejich počet narostl na 1 milion osob.“* (Buben, a další, 2009 str. 92) V rámci politických změn dochází i k nahrazení výrazů „Indio“ a „indígena“ politicky korektnějším „campesino“² (Salman, 2007) Toto považoval revoluce 1952 za dostatečnou reakci na indiánské nároky.

² venkovan, rolník (překlad autora)

2. Bolívie

V druhé kapitole bude rozebrán vztah mezi vnitropolitickými změnami a následnou transformací Bolivijské republiky v Bolivijský mnohonárodnostní stát a indiánským hnutím, zastoupeným především současnou vládní stranou MAS v čele s prezidentem Evo Moralesem. Po seznámení se základními geografickými a demografickými údaji bude představen vývoj indiánského hnutí na území Bolívie od začátku 90. let 20. století, vzestup Eva Moralese a strany MAS až do vládních pozic, změny v ekonomickém chodu země a především pak v ústavě, dále bude prezentována reakce obyvatelstva a opozičních stran na nově nastalou situaci.

2.1. Základní údaje

Bolivijský mnohonárodnostní stát, jak zní oficiální název šestého největšího státu Latinské Ameriky, patří do skupiny států s vysokým zastoupením indiánského obyvatelstva. Procentuální odhady se pohybují mezi 55 a 65 procenty obyvatelstva. Největší část zaujímají dvě etnické skupiny - kultura Quechua s 30 procenty a za ní kultura Aymara s 25 procenty podílu na celkovém počtu obyvatelstva, dále zde žije ještě mnoho menších indiánských kmenů. Na bílé obyvatelstvo připadá 15 procent populace a podstatnou část tvoří též nejpočetnější etnografická skupina Latinské Ameriky a tou jsou mestici. V případě Bolívie do mestické skupiny patří 30 procent obyvatelstva, zahrnují se do ní také již zmiňované populačně méně významné indiánské kmeny. Počet obyvatelstva se celkově odhaduje na 10 milionů, což ale při rozloze 1 098 581 km² není nijak závratné číslo. (CIA, 2011) V případě Bolívie je samozřejmě velkým omezením její velmi členitý terén, který koncentruje obyvatelstvo do několika oblastí. Administrativně je Bolívie dělena do 9 departmentů, které se dále dělí na 112 provincií a 327 municipií. (Buben, a další, 2009 str. 162) Mezi nejlidnatější

patří department největšího města La Paz (více jak 2 miliony obyvatel), dále pak průmyslová oblast Santa Cruz (2 miliony) a zemědělská oblast Cochabamba (1,5 milionu obyvatel) celosvětově známá především pěstitelstvím koky. (Instituto Nacional de Estadísticas, 2011)

Indiánská populace, jak již bylo uvedeno, odpovídá přibližně 55 procentům celkového obyvatelstva. Ačkoliv má Bolívie poměrně vysoké procento urbanizace, a to celých 67 procent, podíl indiánského obyvatelstva v této především ekonomicky a politicky důležité oblasti představuje pouze 44,5 procenta. Indiánské obyvatelstvo vysoko převažuje v oblastech rurálních, kde bolivijský statistický úřad uváděl v roce 2008 dokonce 77 procent zastoupení indiánských obyvatel. (CIA, 2011) (Instituto Nacional de Estadísticas, 2011) Jak tedy lze odečíst z těchto dat, indiánské kmeny patří v Bolívii mezi představitele spíše venkovského obyvatelstva, není tedy překvapením, že i politika současného prezidenta je zaměřena především na venkovské oblasti Bolívie.

Důkazem zájmu na indiánské otázce je i nová ústava z roku 2009, jejíž články budou analyzovány v této kapitole. Na úvod je možné uvést počet oficiálních jazyků. Článek 5 odstavec I. ústavy udává, že oficiálními jazyky státu jsou kastilština³ a všechny jazyky indiánských národů a kmenů, mezi které patří „...*aymara, araona, baure, bésiro, canichana, cavineño, cayubaba, chácobo, chimán, ese ejja, guaraní, guarasu'we, guarayu, itonama, leco, machajuyai-kallawayá, machineri, maropa, mojeño-trinitario, mojeño-ignaciano, moré, mosetén, movima, pacawara, puquina, quechua, sirionó, tacana, tapiete, toromona, uru-chipaya, weenhayek, yaminawa, yuki, yuracaré y zamuco*.“ (Estado Plurinacional de Bolivia, 2009) Bolívie má tedy 37 oficiálních jazyků (včetně kastilštiny). Státní úřady mají taktéž za

³ oficiální název pro španělštinu (pozn. autora)

povinnost používat spolu s kastilštinou minimálně ještě jeden z dalších z oficiálních jazyků s přihlédnutím k lokalitě své působnosti.

2.2. Indiánské hnutí v Bolívii

Vrchol procesu takzvaného obrození indiánské kultury v celé Latinské Americe je spojován s pětistým výročím objevení Ameriky španělským mořeplavcem Kryštofem Kolumbem. Právě 90. léta 20. století jsou charakterizována indiánským bojem proti nedostatečnému postavení ve společnosti, proti vládnoucí vrstvě potomků conquistadorů a poté především proti ekonomickému procesu vykořisťování Spojenými státy americkými v novodobých dějinách latinskoamerických států, neboli „americkému imperialismu“. Toto silně turbulentní období může být také spojováno s ustálením demokratického režimu vládnutí ve státech Latinské Ameriky. Pakliže celé 19. a 20. století provází státy především střídání mezi různými formami nedemokratických zřízení, jako jsou vojenské junty, rodinné klany oligarchie ovládající politickou sféru nebo demokraticky zvolení prezidenti, kteří buď vládnou vojenskou silou, a tím pádem si nechávají většinou prodloužit své volební období, nebo nemají velkou podporu armády a jejich volební období pak často končí předčasně vlivem vojenských státních převratů vlivem důsledku špatné ekonomické situace. Celý tento problém je postupně řešen díky sílícímu demokratizačnímu procesu odstartovanému v průběhu 90. let přinášejícímu do většiny států Latinské Ameriky řádně zvolené politické elity. A právě proces demokratizace států s sebou přináší i emancipaci dříve víceméně přehlížených indiánských kmenů. Jedním z příkladů těchto procesů je zákon o zapojení veřejnosti z dílny prezidenta Gonzala Sáncheze de Lozada z roku 1994. V něm dochází k decentralizaci moci v podobě posílení postavení lokálních vlád především ve venkovských oblastech, což přispívá k formalizaci multikulturní dimenze bolivijské společnosti a právnímu

uznání indiánských komunit. Mění se systém na přímou volbu místních úředníků a celý proces tak ústí ve větší zapojení venkovského převážně indiánského obyvatelstva do politického dění, alespoň na lokální bázi. (Domingo, 2005)

Fenomén vzestupu indiánských hnutí zasáhl v tomto časovém období silně právě i Bolívii. „*V Bolívii má indiánské hnutí jednu velkou výhodu: totiž relativní jazykovou i teritoriální kompaktnost svých příslušníků.*“ (Buben, a další, 2009 str. 139) Ačkoliv všeobecné volební právo voličů platí v Bolívii od roku 1953, nebyla za celou tuto dobu tato část společnosti dostatečně reprezentovaná v politickém životě. Zároveň ve spojení s kritikou západní společnosti v celém latinskoamerickém regionu dochází ke zdůrazňování nutnosti umožnit přístup původních obyvatel k přírodnímu bohatství a vůbec k odkazům na dlouhodobou historii indiánských kultur.

Jedním z významných proudů zdůrazňujících špatné pochopení indiánské identity soudobou společností a znovuobjevení podstaty této kultury byl myšlenkový proud katarismu. Tento proud se odkazuje na postavu Tupaka Katariho, účastníka výše zmiňovaného protikoloniálního povstání v roce 1781, kterému se povedlo několik týdnů obléhat tehdejší koloniální centrum, město La Paz. Proud se zaměřuje na znovuobjevení aymarské identity, která byla silně oslabena až do pozdních 70. let 20. století. Hlavní roli pak hraje kataristická teorie „dvou pohledů“. Revoluce roku 1952 zdůrazňovala roli odborů a lidové milice, v tomto prostředí byli indiáni politicky roztříděni značným úsilím vládnoucí MNR právě do těchto dvou organizací. Toto se projevilo především na lidových odborech v quechuánských oblastech především v regionu Cochabamba, kde měl dřívější proces míšení obyvatelstva silnější a delší průběh. Katarismus odsuzuje tento jednoduchý pohled na indiánskou problematiku a právě silně podporuje znovuobjevování původní indiánské

identity zakořeněné v protikoloniálním odboji minulosti. Jedním ze dvou základních výsledků katarismu byla změna výkladu latinskoamerické historie způsobem zahrnujícím vnímání kontinuity kolonialismu i v moderní éře a politickým uvědoměním posilovaným faktem, že indiánské národy často představují národní etnickou většinu. Celý ideový proud se na začátku 80. let zhmotnil do podoby politické organizace Movimiento Revolucionario Tupac Katari, která vzešla z bolivijských odborových svazů. Tato strana vstupuje v roce 1993 dokonce do vlády ve spojení se stranou MNR, která byla tehdy pod vedením Gonzala Sáncheze de Lozada. Lídr strany MRTK Victor Hugo Cárdenas ve snaze zpopularizovat indiánské hnutí za rovnocenné postavení razí umírněnější cestu „multikulturalismu“ a „mnohoetnicity“ v bolivijské společnosti. (Salman, 2007) Tento proud zahrnutí více kultur pod společné zastřešení jednoho bolivijského národa je tedy důkazem opakováním chyb revoluce z roku 1952.

Druhým politickým útvarům se stává Movimiento Indio Tupac Katari, které se ideologicky zaměřuje na historickou opozici indiánského původního obyvatelstva Latinské Ameriky vůči Španělům a jejich potomkům, tedy mesticům a kreolům. Ačkoliv toto druhé hnutí nezískalo z počátku větší politickou moc, mění svůj název do voleb v roce 2002 a jako politická strana Movimiento Indio Pachakuti získává značný počet hlasů od aymarských voličů. (Sanjinés, 2004 str. 15)

Indiánská otázka se v případě Bolívie projevuje v různých společenských problémech. *„První je bezesporu aspekt sociální, kdy především Ajmarové na venkově žijí v katastrofálních podmínkách. Druhou je reakce na omezování produkce koky, kterou v údolí Chapare pěstují jak indiáni kečujští, tak Ajmarové přesídlení ze západu.“* (Buben, a další, 2009 str. 142) Koka je jedním z nejpalčivějších problémů bolivijského státu. Především pak v otázce nátlaku ze

zahraničí v podobě „War on Drugs“ Spojených států amerických. Spory mezi bolivijskými pěstiteli a vládou, která se snažila snížit množství kokových polí na území Bolívii, se výrazně promítly do politického dění na konci 90. let. Pěstování koky jako tradiční plodiny není v očích indiánského obyvatelstva vnímáno jako produkce návykových látek, ale jako udržení si národní hrdosti. V letech 1997 až 2001 dochází k násilné likvidaci 25 000 hektarů polí, která vynášela odhadem 300-500 milionů dolarů ročně. (Roedl, 2007 str. 277) Mezi nejdůležitější faktory produkce koky patří především ekonomický zisk, který v 90. letech 20. století výrazně napomáhal hospodářskému růstu Bolívie. Právě v období vlády prezidenta Banzera mezi lety 1997 a 2002 dochází na nátlak Spojených států nejen k eliminaci produkce koky, ale také k značnému zpomalení ekonomického růstu země. Pokud vezmeme v potaz, že tento značně závisí na fluktuaci cen dvou hlavních exportních artiklů, a to plynu a sóji, je jasné, že omezování produkce se výrazně podepsalo na závislosti ekonomiky na zahraniční pomoci. (Domingo, 2005)

Mezi jeden z důvodů vzestupu indiánských hnutí na konci 20. století patří již výše zmíněný demokratizační proces. V případě Bolívie byla považována situace demokratické společnosti za vcelku stabilní. Ačkoliv se navenek ukazuje zlepšující se politická situace v podobě oficiálního uznání indiánské kultury, materiální úroveň této komunity zůstává stále stejně kritická nebo se dokonce zhoršuje. (Webber, 2008) Problémy se začaly ukazovat až kolem roku 2000. Tehdejší odhalení rozsáhlé korupce a spojení vysokých státních úředníků s narkomafií destabilizovala silně vládu prezidenta Suarése. Nastává pětileté období vrcholícího neklidu indiánských vrstev, znechucení ze soudobých politických elit a posun nových prorevolučních indiánských uskupení na politické výsluní. Bolivijská společnost zároveň negativně reaguje na nedodržené sliby politických elit a na zneužívání státní moci. Míra spokojenosti s demokratickým uspořádáním se pohybuje v roce 2001 velmi nízko, a to

na 16 procentech. Ačkoliv se v následujících dvou letech mírně zvyšuje na 24 procent, především vlivem špatných politik prezidenta Gonzala Sáncheze de Lozada se opět propadá spokojenost s demokracií na kritických 16 procent. (Salman, 2007) Jak lze pozorovat, tak míra spokojenosti obyvatelstva se soudobým uspořádáním reflektuje jeho znechucení z politické scény a především z jejích představitelů v čele s prezidentem Sánchezem de Lozada. Určitá deziluze z demokratického systému se dá vcelku za daných okolností předpokládat, obzvláště vezmeme-li v potaz míru korupce, se kterou se bolivijská společnost na politické scéně potkávala.

Dalšími podstatnými faktory ovlivňujícími politickou přeměnu v historii Bolívie se ukázaly být dva konflikty „válka o vodu“ v roce 2000 a „válka o plyn“ v roce 2003. „Válka o vodu“, tak je označováno povstání rolníků mezi lednem a dubnem roku 2000. Celý incident začal pokusem vlády zprivatizovat vodní zdroje a vodovody ve státě Cochabamba na nátlak Světové banky. Díky privatizaci měla získat americká společnost Bechtel kontrolu nad vodními zdroji a obyvatelům hrozilo zdražování vody. *„Mezi únorem a dubnem 2000 zažila nejprve Cochabamba a pak zbytek země protesty a blokády, jejichž rozhánění policií při vyhlášení výjimečného stavu si vyžádalo stovky zraněných. Nepomohlo ani zatčení vůdců protestu, a tak se privatizace zrušila.“* (Buben, a další, 2009 str. 151)

2.3. Evo Morales a Bolívie

Evo Morales Ayma patří mezi nejvýznamnější představitele indiánského hnutí současnosti. Narodil se 26. října 1959 v Orinoce v provincii Oruro do aymarské farmářské rodiny. Dne 22. ledna 2006 ve svých 46 letech se ujímá úřadu bolivijského prezidenta a začíná přetvářet bolivijský stát podle představ indiánských hnutí konce 20. století. Ještě jako relativně mladý muž se podílel na produkci koky v regionu Chapare, kde vstupuje do tamních

odborů a stává se později jejich předsedou. Jako jeden z hlavních hlasů, promlouvá k pěstitelům a podněcuje jejich politickou angažovanost. V roce 1987 se stává spoluzakladatelem nové politické strany Movimiento al Socialismo, která společně s Movimiento Indígena Pachakuti patří mezi nejvýznamnější politické strany s indiánskou tematikou ve svém programu. Právě ve spojení s druhou indigenistickou stranou se daří MAS radikálně bojovat proti stávajícímu systému. Slábnoucí víra bolivijského obyvatelstva v demokratické uspořádání země „západního“ typu, jejímž předním symbolem jsou Spojené státy americké, dodává novým stranám větší manévrovací prostor pro celkovou změnu politického systému od základů. To se záhy ukazuje v prvních prezidentských volbách roku 2002.

V nich již značně posílená strana MAS aspiruje se svým kandidátem Evou Moralesem na obsazení postu prezidenta. Volby vyhrává staronový prezident Gonzalo Sánchez de Lozada, kandidát za stranu MNR, s 22,46 procenty. Ve velmi těsném závěsu za ním zůstávají Evo Morales s 20,94 procenty společně s třetím kandidátem za stranu Nueva Fuerza Republicana, bývalým starostou Cochabamby Manfredem Reyesem Villou, který získal 20,91 procenta hlasů. (Corte Nacional Electoral, 2002)

Na staronového prezidenta vytváří Spojené státy americké stále větší nátlak v otázce razantnějšího postupu v rámci eliminace kokových polí, což s sebou přináší další blokády a demonstrace ze strany cocaleros⁴. Koka se výrazně podepsala pod historii Bolívie. Rostlina patří mezi jeden z nejdůležitějších produktů indiánského obyvatelstva této země. *„Žvýkání lístků koky snižuje negativní dopady horské nemoci a malého množství kyslíku v nadměrných výškách. V situaci nedostatku potravin či jejich nízké dostupnosti pomáhá zahnat hlad a*

⁴ producenti koky (pozn. autora)

snižuje pocit žízně.“ (Buben, a další, 2009 str. 126) Mezi tradiční pěstitelské oblasti v Bolívii patří údolí Yungas v provincii La Paz a později především oblast Chapare v provincii Cochabamba. Především ve spojení s kolumbijskou narkomafií představuje produkce koky a z ní získávaného kokainu výrazný problém pro severoamerické státy, kde se hlavním vývozním trhem staly především USA.

Definitivní tečku za svým druhým volebním obdobím udělal Gonzalo Sánchez de Lozada při snaze postavit dle návrhů USA nový plynovod přes Chile, ze kterého by se dal plyn do USA vyvážet. Druhá nákladnější varianta vedoucí přes území Peru, která ale měla přinést vylepšení ekonomické situace v severní Bolívii, byla značně podporována právě chudšími horskými oblastmi. Celý incident v roce 2003 byl později pojmenován „válkou o plyn“. Během září a října dochází k mohutným protestům, které s sebou přinesly i oběti na životech v řadách demonstrujících. (Roedl, 2007 str. 278) V čele protestního hnutí, ale zároveň ve vyjednávací roli s vládou se angažovali oba vůdci indiánských politických stran Morales a Quispe. Oběti padlé v protestech jsou připisovány na vrub prezidenta a mluví se také o vážném porušování občanských a lidských práv, které vedlo až k autoritářským krokům ještě před demonstracemi v říjnu 2003. (Domingo, 2005) Prezident Sánchez de Lozada nakonec vlivem velkého nátlaku demonstrantů a také vlivem politické izolace skládá svoji funkci a tuto po něm přebírá viceprezident Carlos Mesa. Ve snaze uspokojit opoziční poslance souhlasí se svoláním ústavodárného shromáždění a ve všelidovém hlasování se snaží získat podporu pro severoamerickou variantu plynovodu. Ale ani bývalý viceprezident nesetrvává dlouho v úřadu hlavy státu. *„V létě 2005 již čelil stejné mobilizaci jako Goni a kongres si schválil vlastní zákon o využívání cenné suroviny. Požadavek opozice zněl jasně: znárodnění těžby.*“ (Buben, a další, 2009 str. 155) Napětí se rozšiřovalo od počátku celého konfliktu také do východní bohatší části Bolívie. Místní politické elity z obav z možné změny svého statutu

quo volají na méně rozvinutém západu země dokonce po autonomii. Veškeré stupňující se napětí (během necelých dvou let vlády se konalo 820 protestů) končí rezignací prezidenta Mesy v červnu 2005 a vede ke svolání mimořádných voleb. (Salman, 2007) Ty se konaly v prosinci 2005 a Morales do nich vstupoval jako velký favorit. Jeho hlavním konkurentem se stal bývalý prezident Jorge Quiroga, který nahradil prezidenta Banzera, který odstoupil z vážných zdravotních důvodů na konci svého volebního období v roce 2001. Quiroga kandidoval za stranu Poder Democrático y Social PODEMOS.

Při účasti 84 procent voličů vyhrál poprvé v dějinách demokratické Bolívie s nadpoloviční většinou odevzdaných hlasů Evo Morales a stal se tak prvním prezidentem indiánského původu v historii Bolívie. Strana MAS získala 53,7 procenta hlasů, což představuje dvojnásobný počet získaných hlasů oproti druhé PODEMOS s 28,6 procenty. Dříve vládnucí strana MNR získala od voličů pouze 6 procent hlasů. Výrazně zajímavější jsou ale výsledky v jednotlivých departmentech. Východní kraje Tarija, Pando a Santa Cruz značně upřednostňovaly druhého kandidáta Quirogu a to mnohdy i s 10 procentním náskokem před Moralesem, který skončil v Pandu dokonce až na třetím místě. V tradičně chudších západních oblastech s velkým procentuálním zastoupením indiánského rolnického obyvatelstva Cochabamba, Chuquisaca, La Paz a Potosí ale Morales zcela zdrtil svého soka v poměru 64:25, 54:30, 66:18 a 57:25 procent. Nově zvolený prezident si tedy získal opravdu velmi silný mandát. Ten ale měl být oslaben prefekty zvolenými v nespokojených departmentech, kteří měli vyvažovat moc centrální vlády, což se také v budoucnu potvrdilo. V Pandu a Beni vítězí prefekti za stranu PODEMOS, v departmentu Tarija vítězí lokální Encuentro Regional: Camino al Cambio, podobně i v Santa Cruz Autonomía Para Bolivia. MAS prohrálo dokonce i v tehdy hlavním městě La Paz a dodnes zde nemá příliš silné postavení. Právě tento fakt se

dá označit za motiv pro změnu hlavního města z La Paz na Sucre. (Corte Nacional Electoral, 2005)

Nově zvolený prezident dal vcelku záhy najevo, jakým směrem by se měla Bolívie pod jeho vedením ubírat. Především silná rétorika proti Spojeným státům americkým a neoliberálním ekonomikám Latinské Ameriky dodávala optimismu prezidentovým voličům. Největší obavu z nové administrativy pak měla bohatší východní část takzvaná Media Luna, neboli půlměsíc, která stále více usilovala o oddělení obou nekompaktních celků. Středem těchto autonomizačních sil se stal department Santa Cruz. Již na počátku 20. století byl tento department zodpovědný za 40 procent zisků z celkových bolivijských vývozů a za 42 procent zisků na daních. Hlavními hospodářskými odvětvími, ve kterých Santa Cruz dominuje, jsou zemědělství, finance, obchod, průmyslová výroba, výrobě elektřiny a plynu. Zároveň je nejvyšším příjemcem přímých zahraničních investic a oproti ostatním departmentům vede v celkovém objemu exportovaného a importovaného zboží, používání mobilních telefonů a internetu. (Webber, 2008)

2.4. Znárodnění těžářského průmyslu

Prezidentským dekretem číslo 28071 Morales navázal na již odsouhlasený státní záměr a 1. května 2006 znárodnil těžářský průmysl v Bolívii. Od roku 1997, kdy byla objevena rozsáhlá naleziště zemního plynu, se Bolívie posunula na druhou příčku jihoamerických států v objemu zásob zemního plynu. První stupeň suverénně okupuje Venezuela. Odhady v roce 2005 mluvily o zásobách v množství 1,4 bilionu m³ zemního plynu a 850 milionů barelů ropy, a tak se i těžba začala významněji podílet na tvorbě HDP. Za prvního volebního období prezidenta Sáncheze de Lozady mezi lety 1993 až 1997 došlo ke zprivatizování těžářského sektoru. Došlo k prodeji třech státních firem nadnárodním korporacím, konkrétně

brazilskému státnímu podniku Petrobras, španělskému Repsolu a britským BP a BG Group. Prezident Mesa ještě květnu 2005 podepsal nový zákon, který v podobě daňových odvodů získal pro státní rozpočet 50 procent z těžby zemního plynu. Vzhledem ke změně na politické scéně přichází Morales s jasnou vizí a mandátem na znárodnění těžařského průmyslu. (Webber, 2008)

Dle dekretu 28071 musí být veškeré těžařské firmy působící na území Bolívie alespoň z poloviny vlastněny státním podnikem Yacimientos Petrolíferos Fiscales Bolivianos, potřebné akcie jsou tedy následně vyvlastněny. Dále má během 180 dní od vydání dekretu dojít k podepsání nových smluv. Do té doby se mění poměr výnosů mezi státem a firmami na 82:18. (Presidente constitucional de la República, 2006) V říjnu roku 2006 opravdu dochází k podepsání 44 nových smluv s 12 těžařskými společnostmi včetně největší světových hráčů Petrobras a Repsol na období 30 let. Takže jak se lze přesvědčit, celý znárodnovací proces byl pouze taktickým manévrem, jak získat do rozpočtu potřebné peníze na ambiciózní sociální projekty. Oproti průměrně získaným 282 milionům amerických dolarů mezi lety 1998 a 2002 se státní zisk v roce 2006 pohyboval již okolo 1,3 miliardy amerických dolarů a od té doby stále výrazněji přispívá do státní kasy. (Webber, 2008)

Celý proces nacionalizace těžařského průmyslu zapadá do později rozvinuté koncepce Plánu pro národní rozvoj pro roky 2006 až 2010. Plán vydaný prezidentem 16. června 2006 v sobě neobsahuje žádné převratné myšlenky, pouze pokračuje v zaběhlém trendu primárně exportního modelu, který spousta států Latinské Ameriky používá již od dob své emancipace. Také je to jeden z hlavních důvodů nerozvinutosti tamních ekonomik. Základní problém zůstává v absenci zpracovatelského průmyslu, v případě Bolívie například továren na zkapalňování zemního plynu pro jeho další transport. Jedná se tedy o export výrobků bez

přidané hodnoty. Na státy Latinské Ameriky dopadá negativní efekt obchodu s více rozvinutými státy, historicky především s bývalými koloniálními velmocemi z Evropy, ale i Spojenými státy americkými. V průběhu ekonomického rozmachu poptávaly tyto země značné množství nerostných surovin, jejichž velká naleziště se nachází právě na území států Jižní Ameriky. Ačkoliv se celý systém primárně exportního modelu zdá pro nerozvinuté státy přínosný, zakládá zde velkou závislost států na odbytišti těchto surovin primárního sektoru ekonomiky, tím pádem se tyto ekonomiky dostávají pod velký tlak, a to především v otázce volatility světových cen těchto důležitých surovin. S tím zároveň souvisí další negativa, jako je menší rozvoj periferních oblastí z důvodů nižších příjmů a naopak závislost na dovozu finálních produktů, které by často tyto země mohly vyrábět za předpokladu dostatečné technické vybavenosti. Často pak dochází k paradoxním jevům, kdy mezi přední bolivijské exportní položky patří zemní plyn a ropa a mezi hlavní dovozní artikly patří ropné produkty. (CIA, 2011) V současné době je třeba uznat, že bolivijská ekonomika, která je jednou z nejméně rozvinutých v regionu, z této situace zatím více těží v důsledku zvýšených příjmů do státního rozpočtu. K tomuto faktu je zapotřebí připočítat striktní fiskální disciplínu nové vlády a jednorázové přerozdělení financí v rámci platů ve veřejném sektoru v roce 2006 a 2007. (Webber, 2010)

2.5. Ústavní změny

Jak již nově zvolený prezident zmínil ve své inaugurační řeči, je třeba změnit politiku a přenechat moc 500 let pokořovanému indiánskému obyvatelstvu. (Buben, a další, 2009 str. 157) Prezident měl i nadále v úmyslu plnit své sliby, a proto nechal na 2. srpna 2006 svolat ústavodárné shromáždění, které mělo za úkol navrhnout novou ústavu. (Trujillo, 2007) V tomto případě se ani tak nejednalo o revoluční postup v rámci řešení politické situace. Pro

značnou část států Latinské Ameriky je zcela běžné, že jejich aktuálně platná ústava není jejich první. V případě Bolívie se jedná již o 17. výraznou změnu ústavy od vzniku samostatného státu. V latinskoamerickém modelu se často s výraznou změnou politických elit pojí i změna základního zákona. V tomto ohledu zapadá Evo Morales mezi typické představitele latinskoamerických transformačních hnutí. Podobně tak se choval kupříkladu i venezuelský prezident a současný politický spojenec Eva Moralese Hugo Chávez po nástupu k moci v roce 1999. Nová ústava dává v podmínkách regionu větší pocit stability dané politické struktury a především pocit legitimacy, vzhledem k jejímu potvrzení ve všelidovém hlasování 25. ledna 2009. (Estado Plurinacional de Bolivia, 2009)

Celý proces ústavní přestavby začíná již během obou vnitřních konfliktů „války o vodu“ a „války o plyn“. Již v těchto momentech indiánská hnutí tlačí na prezidenta, aby došlo k ústavodárnému shromáždění, které zformuluje novou ústavu odpovídající představám většiny. Na snahu o vytvoření nové ústavy reaguje pozitivně až nově zvolený prezident a záhy po svém jmenování nechává 6. března 2006 odsouhlasit Zvláštní svolávací zákon ústavního shromáždění č. 3364, který svolává nejprve volby do ústavního shromáždění na 6. června a později již na zmíněné datum 6. srpna samotné shromáždění. První tři zvolení zástupci ze 70 volebních obvodů a pět zástupců za každý department volení proporčním systémem dali dohromady 255 zástupců, kteří tvořili ústavodárné shromáždění a dostali tak šanci ovlivnit novou ústavu. (Presidente Constitucional de la República, 2006) Kandidáti zvolení v červnových volbách odpovídali soudobým politickým náladám a výsledky tak reflektovaly i silnou pozici prezidenta Moralese. Strana MAS získala 137 zástupců, PODEMOS 60 a MNR 18, zbylé strany nezískaly v jednotlivých případech více než 8 zástupců. (Servicios de Investigación y Análisis, 2009) Stanoveným nutným počtem pro přijetí textu nové ústavy byly dvě třetiny hlasů členů shromáždění, díky vleklým sporům s opozicí nezvládlo shromáždění

schválit text, a to především z toho důvodu, že MAS nedisponovala potřebnou dvoutřetinovou většinou. Pozměňovacím zákonem pomohl prezident přemístit ústavodárné shromáždění ze Sucre, kde docházelo k násilným manifestacím proti tomuto shromáždění, do svého rodného Orura. (Presidente Constitucional de la República, 2007) Zde se již za nepřítomnosti bojkotujících zástupců podařilo schválit finální text nové ústavy spolu s možností na znovuzvolení a odvolání prezidenta a také došlo k ratifikaci vytvoření nového dvoukomorového parlamentu. (Servicios de Investigación y Análisis, 2009) Samozřejmě proces ratifikace provázely silné nepokoje především v departmentech tvořících Media Luna. Nespokojené departmenty vystupňovaly celý napjatý proces a dále požadovaly autonomii na bolivijském státě. Z tohoto titulu nechaly uspořádat referendum za odvolání prezidenta, viceprezidenta a zároveň opoziční prefekti dali v šanc své posty v těchto odvolacích referendech. Výsledků těchto referend konajících se 10. srpna 2008 bylo několik. Zaprvé prezident Morales a viceprezident Álvaro García Linera získali v odvolacích referendech 68 procent hlasů pro setrvání ve funkci, což znamená, že se jejich pozice celonárodně posílila oproti prezidentským volbám v roce 2005 o 14 procent. (EFE, 2008) Procentuálně si polepšili ve všech departmentech. Naopak u opozice dochází ke ztrátě pozic v Cochabambě prohrou bývalého kandidáta na prezidenta Manfreda Reyese Villy a také prefekta za La Paz José Luise Paredese. Naopak se významně posílila pozice prefektů v rebelujících departmentech, takže vcelku lze popsat toto referendum jako výhru opozice. Potvrzením si vlastních silných pozic vyvolaly opoziční strany v departmentech novou vlnu demonstrací za osamostatnění Media Luny. Protestní akce skončily vypálením centra indiánské právní organizace v Santa Cruz a dalšími nepokoji, které rezultovaly dokonce násilným zábojem dvou letišť ve státě Tarija a dalšími masivními demonstracemi, které se konaly ve všech čtyřech státech Media Luna 8. září 2008. (Webber, 2008)

Celý text nové ústavy má 411 článků, 10 přechodných ustanovení, jedno ustanovení rušící a závěrečné ustanovení. Jeho znění je rozděleno do šesti částí: osoba jako občan státu, funkcionální rozdělení státu, teritoriální rozdělení státu, ekonomické dělení a struktura státu, hierarchie norem a ústavní reformy a šestá část zahrnující přechodná opatření. (Estado Plurinacional de Bolivia, 2009)

Mezi hlavní body nové ústavy patří především zahrnutí všech 36 indiánských jazyků mezi jazyky úřední. Dále je zaručeno respektování všech náboženství i „kosmovizí“, tyto lze vztáhnout především na indiánské světonázory, dále je mezi ně zahrnuta možnost samosprávy pro regiony s převážně indiánským obyvatelstvem. Kromě garance širokých sociálních práv v podobě volného přístupu k veřejným službám, především ke zdravotnictví a školství, je zde zakotven nárok veřejnosti na vlastnictví přírodního bohatství země. (Estado Plurinacional de Bolivia, 2009)

V oblasti agrární reformy, taktéž slíbené prezidentem, došlo během vyjednávacích procesů k poměrně velkým změnám. Při nástupu do úřadu slibuje Morales přerozdělení půdy z velkých latifundií mezi zemědělské převážně indiánské obyvatelstvo. (Trujillo, 2007) Finální verze ústavy obsahuje dokonce dva články s prakticky stejným zněním. Oba články mají číslo 398 a zakazují čtyři formy latifundií: za první ty, které nejsou drženy za účelem produkce, za druhé ty, které neplní sociálně ekonomickou funkci, za třetí ty, které jsou obdělávány s využitím otroctví. Ve čtvrtém bodě se oba články rozcházejí, společně s novou ústavou dal prezident hlasovat i o agrárních člancích 398. Varianta 398 A zakazuje latifundie o rozloze větší než 10 000 hektarů a varianta B zakazuje latifundie o rozloze větší než 5000 hektarů. Z tohoto bodu měli vlastníci rozlehlých farmářských usedlostí značné obavy, především z možnosti případných státních záborů. V ústavním zákoně existuje ale několik skulin.

Prostým přerozdělením půdy mezi několik vlastníků lze jednoduše obejít horní hranici rozlohy vlastněné půdy a zároveň článek jako takový v sobě neobsahuje retroaktivní prvek, tím pádem se v Bolívii nekonají ani velké vyvlastňovací procesy. Celá citlivá otázka agrární reformy byla nakonec vyřešena s ne příliš razantním výsledkem, o který prezident na počátku svého volebního období usiloval.

Dalším podstatným bodem nové ústavy z pohledu indiánských kmenů je nově institucionalizovaná forma lokálního soudnictví. Ve čtvrté kapitole nové ústavy jsou zahrnuty články legitimizující lokální indiánské soudní orgány užívající indiánské zvykové právo. Soudní roli zde zastupují zvolení zástupci jednotlivých kmenů. Jejich jurisdikce je samozřejmě omezena na správní území jejich kmene, nevyžaduje se od nich žádného předchozího právního vzdělání. Mají právo rozhodovat nad obyvatelstvem lokální komunity a rozsuzovat spory týkající se členů jejich komunity. Na místní úrovni je indiánské právo povýšeno na úroveň práva státního, a tím pádem do něj vyšší autority ani nesmí zasahovat. Indiánské právo se zabývá spíše běžnými občanskými spory. Má ale přesah i do úrovně národní. V článku 8 nové ústavy zakládá stát své morální principy, které hodlá dále šířit, na indiánských etických základech: „nebuď líný, nelži ani nebuď zloděj“, „žij dobře“, „harmonický život“, „dobrý život“, „země beze zla“ a „vznešená cesta“. (Estado Plurinacional de Bolivia, 2009) Takto by se dala popsat motta bolivijského státu, na kterých by chtěl zakládat svou morální integritu.

Hlasování o nové ústavě se zúčastnilo 90 procent potenciálních voličů a při dodržení pravidla prosté většiny byla ústava přijata. Se změnou stávající ústavy souhlasilo 61,4 procenta voličů. Mezi departmenty se znovu opakuje rozdělení na část Altiplano, tedy indiánský západ podporující prezidentův návrh, a Media Luna, která opět nesouhlasí s novou

ústavou. V otázce článku 398 se voliči přiklání k přísnější variantě zakazující latifundie větší než 5000 hektarů. V tomto případě je tato varianta vybrána 80 procenty platných volebních lístků, 31 procent z odevzdaných lístků bylo totiž neplatných, patrně nevyplněných. (Servicios de Investigación y Análisis, 2009)

Na základě nově přijaté ústavy naplánoval prezident generální volby na prosinec roku 2009. V těchto volbách se opět volil prezident a viceprezident, tentokrát ale dle nové ústavy. Zároveň s nimi byli i voleni zástupci nového Mnohonárodnostního shromáždění, které nahradilo stávající Parlament. Potenciálně se zde otevřela vrátka pro Moralese, aby se v roce 2015 mohl nechat zvolit prezidentem potřetí v řadě, navzdory tomu že to ústava vylučuje. Prezident totiž prohlásil, že by se jednalo o jeho první zvolení dle pravidel nové ústavy. (Gualdoni, 2009) Až teprve rok 2015 ukáže, zdali je Morales ochoten podřídit se jím iniciované nové ústavě. V těchto volbách Morales opět posílil svou pozici, získal 62 procent hlasů a zvítězil s jasnou převahou nad opozičním kandidátem Manfredem Reyesem Villou, který získal pouhých 26 procent hlasů. V Mnohonárodnostním shromáždění získalo MAS 84 ze 130 poslanců a 24 z 36 senátorů. Morales si významně vylepšil své statistiky v některých departmentech Media Luna. Konkrétně se mu poprvé podařilo zvítězit v departmentu Tarija, v departmentu Pando se jeho výsledky zlepšily o 118 procent, naopak v Santa Cruz si pohoršil o 12 procent a podobně propadl také v departmentu Beni. (Gualdoni, 2009)

Společně s novým legislativním aparátem se v nové ústavě změnila i organizační struktura státu. Departmenty se mohly dle dekretu číslo 29894 ze 7. února 2009, později uzákoněného pod číslem 031 19. července 2010, rozhodnout o svém autonomním postavení, o což projevilo zájem 5 departmentů. Autonomii získalo i pět regionů: La Paz, Potosí, Chuquisaca, Oruro a Cochabamba. Dále pak mohly v tomtéž referendu rozhodnout o své

autonomii i lokální indiánské kmeny. S autonomní oblastí souhlasilo 11 z 12 těchto indiánských osad a získali tak suverénní postavení s možností samosprávy dle článku 289 ústavy s vlastními soudními, politickými, sociálními a ekonomickými orgány. (Estado Plurinacional de Bolivia, 2009) Celý tento proces decentralizace se setkal s poměrně velkým ohlasem a dává dokonce těmto indiánským autonomním oblastem možnost na vlastní propagaci na mezinárodní úrovni, v tomto případě v koordinaci s centrální vládou. (Ministerio de Autonomía, 2011) Je tedy patrné, že Bolívie vykročila směrem k decentralizaci moci centrální vlády a k možnosti větší samosprávy pro různě velká území. Samozřejmě opět výrazně je zde zastoupena indiánská otázka a původní obyvatelé si nadále užívají zvláštního zacházení vynutitelného dokonce až na úrovni ústavního práva. V návaznosti na nové autonomní oblasti proběhly v roce 2010 také komunální volby do jednotlivých zastupitelstev a především pak i do politicky důležitějších zastupitelstev departmentů. Dlouhodobá snaha prezidenta pokořit opoziční strany i na nižších strukturách bolivijské politické hierarchie se v dubnu 2010 dočkala pouze poloviční výhry. Straně MAS se sice podařilo zvítězit v opozici ovládaných regionech La Paz, Oruro a Potosí, ale euforicky naladěný prezident byl později velmi zklamán, protože se mu nepodařilo proniknout do východní části Bolívie. (Azcuí, 2010) Opozičním guvernéřům východních departmentů se podařilo i v roce 2010 obhájit svoji politickou pozici a tudíž i nadále patří Tarija, Beni a Santa Cruz mezi hlavní protivládní území v Bolívii.

Jak se tedy lze přesvědčit z předešlých údajů, Evo Morales a jeho proindiánský kurz politiky přinesl do Bolívie jak mnoho ekonomických, tak především politických změn. Na úrovni ekonomických změn dochází k určité reorganizaci průmyslu významného z hlediska jeho přínosu pro státní rozpočet. Po ekonomické stránce se zatím kroky prezidenta Moralese ukazují jako prospěšné na sociální úrovni, avšak se současně negativními dopady na volnost

trhu. Na politické úrovni je zapotřebí zmínit především změnu v základním zákoně Bolivijského mnohonárodnostního státu. Nová ústava z roku 2009 je založena mimo jiné i na etických paradigmatech indiánské filozofie. Pro indiánské kmeny je zajímavá především otázka vlastního soudního systému na lokální úrovni a nezávislého postavení představitelů tohoto indiánského justičního systému. Dále zde dochází k autonomním procesům jak na lokální úrovni v podobě indiánských a regionálních autonomií, tak i na úrovni velkých departmentů. Silná pozice prezidenta se především odvíjí od podpory většinového indiánského etnika. V celorepublikovém měřítku nemají opoziční strany dostatečnou voličskou základnu, a tudíž nemohou změnit stávající vrcholnou politickou scénu. Daří se jim naopak udržovat místní samosprávy především ve východní konzervativní části Bolívie, a tím se účinně distancovat od prezidenta a jeho politik. Zároveň tak ale vytvářejí obě strany poměrně silné vnitrostátní pnutí, které v určitých historických momentech dokonce hrozilo i rozpadem dvou diametrálně odlišných částí mnohonárodnostního státu. V otázce indiánského hnutí v Bolívii je pak na závěr třeba poznamenat, že se mu za 11 let výraznějšího působení na politické scéně tohoto jihoamerického státu podařilo změnit jeho obraz velmi citelně a zcela neoddiskutovatelně.

3. Peru

Ve třetí kapitole bude rozebrán vývoj indiánského hnutí na území Peru. Po úvodních demografických hodnotách a dalších základních údajích o Peruánské republice bude analyzováno především období vlády indigenistické strany APRA na konci 80. let 20. století. Dále bude v této kapitole rozebráno 10 let vlády technokratického prezidenta Alberta Fujimoriho a přeměna země na začátku 21. stol. a její přetrvávající sociální problémy.

3.1. Základní údaje

Stejně jako Bolívie patří i Peruánská republika mezi státy Latinské Ameriky s vysokým zastoupením indiánského obyvatelstva na svém území. Tento čtvrtý největší stát Jižní Ameriky a 20. celosvětově je s 29 miliony obyvateli 42. nejlidnatějším státem na světě. V otázce národnostního složení se obyvatelstvo Peru dělí podobně jako u ostatních latinskoamerických států do tří skupin, tou první je indiánské obyvatelstvo představující nejpočetnější etnikum s 45 procenty populace, dále jsou to mesticové tvořící 37 procent a 17 procent připadá na obyvatelstvo bílé pleti. Mezi významnější etnické minority patří obyvatelé afrického původu a dvě asijská etnika, japonské a čínské. Nejvýznamnějšími státními jazyky jsou španělština, kterou mluví 84 procent obyvatelstva a jazyk Quechua, který používá 13 procent populace. (CIA, 2011) Administrativně se Peru dělí do 25 regionů, z nichž nejlidnatější je oblast hlavní město Lima s více jak 7,5 miliony obyvatel, dále pak Provincia Constitucional del Callao, Trujillo a Arequipa s necelým milionem obyvatel. (Instituto Nacional de Estadística de Peru, 2011)

Při vysokém stupni urbanizace (okolo 70 procent) připadá z hlediska regionálního rozvrstvení na přímořskou oblast 55 procent obyvatelstva, horské oblasti obývá 32 procent a

v pralesní oblasti žije 13 procent populace. (Instituto Nacional de Estadística de Peru, 2011)

Dle etnolingvistického regionálního rozdělení se původní obyvatelstvo dělí do dvou hlavních částí – amazonské čítající 300 000 obyvatel hovořících jazyky, které patří především do jazykových skupiny Arawak, Jibaro, Pano, Cahuapana a Tupi-Guarani, a andské oblasti, do které patří nejvýznamnější jazykové skupiny Quechua a Aru. V této oblasti žije 3 700 000 indiánských obyvatel. (INDEPA, 2010) Lze tedy usuzovat, že v případě Peru nemusí již etnická příslušnost znamenat nutně příslušnost jazykovou. Pokud srovnáme tuto situaci s bolivijskou, zjistíme, že je zde 55 procent obyvatelstva tvořícího indiánské etnikum a 35 procent používající indiánské jazyky, tedy více než polovina z celkového počtu. V Peru, kde indiánské etnikum představuje 45 procent obyvatelstva, používá indiánský jazyk 4 miliony obyvatel, tedy zhruba 14 procent populace (tedy ani ne třetina z celkového počtu indiánského etnika).

3.2. Indiánské hnutí v Peru

Období 80. let se v Peru vyznačuje vysokým počtem střetů vládních jednotek s na venkově se ukrývající teroristickou skupinou Sendero Luminoso. *„Guerilla vypučela také mezi studenty univerzity v Ayacucho pod vedením profesora filosofie Abimaela Guzmána, který vystupoval pod jménem Presidente Gonzalo. Po třech návštěvách Číny se rozhodl změnit revoluční cestou sociální řád i v Peru. Teroristické akce zahájil v den voleb 17. května 1980 v departamentu Ayacucho a již o rok později byla vláda donucena vyhlásit výjimečný stav v šesti provinciích.“* (Roedl, 2007 str. 227) Ačkoliv tato skupina operovala převážně na venkově a spolupracovala s indiánským obyvatelstvem, rozhodně se nedá označit za další hnutí indigenistického typu. Tato skupina převážně vzhlížela k původnímu čínskému komunismu a především se chtěla nechat inspirovat kambodžským režimem Pol Potových

Rudých Khmérů. Skupina naopak spíše opovrhovala rituály původního obyvatelstva. (García, 2005)

V polovině tohoto pro Peru velmi náročného období se v roce 1985 konaly volby. S výrazným a tehdy nevídaným náskokem vítězí v těchto prezidentských volbách Alana García Pérez za stranu APRA s 53,1 procentem hlasů a poráží v pořadí druhého Alfonsa Barrantese Lingána s dvojnásobným počtem hlasů. (Oficina Nacional de Procesos Electorales, 2011) *„Mladý šestatřicetiletý soudce se přihlásil po smrti zakladatele APRA Haya de la Torreho k původnímu „antiimperialistickému“ programu strany, a podpořil proto revoluci sandinistů v Nicaragui. Jeho hospodářská politika, inspirovaná keynesiánskou ekonomickou teorií, měla v prvních dvou letech nebývalý úspěch.“* (Roedl, 2007 str. 227) Strana nastupuje do vlády v pozici, kdy ve státě panuje konsenzus v otázce více než potřebné sociální a politické reformy. V tomto prostředí začal prezident García Pérez s významnými přeměnami státu, především na ekonomické úrovni. Zpočátku slibně vyhlížející období se šancí na restart peruánského hospodářství se záhy změnilo ve velkou polarizaci celé společnosti. Neochota finančníků dále investovat do postupně stagnujícího hospodářství dovedla prezidenta k zestátnění bank v červenci 1987 a celá rétorika apristické strany se změnila na více konfrontační. Reakce v podobě odmítavého postoje od pravicové i levicové části politického spektra na sebe nedala dlouho čekat. (Graham, 1990) Strana APRA se stala umírněnější, avšak tím pádem i bez jasné ideologické soudržnosti v rámci svého celku. Proto její kroky, které nikdo neočekával, způsobily takovou společenskou reakci. K již tak napjaté situaci se přidal postupně opět sílící guerillový odboj hnutí Sendero Luminoso a Movimiento Revolucionario Tupac Amaru, a tak celé volební období APRA končí obrovským krachem na všech frontách, především té ekonomické, a deziluzí peruánského obyvatelstva.

3.3. Alberto Fujimori

Hlavním mluvčím pravicového odporu proti vládě strany APRA se stal spisovatel Mario Vargas Llosa a v následujících volbách se stal horkým kandidátem na post prezidenta. „Vargas Llosa sestavil koalici ze svého Libertad (Svoboda) a ze stran Acción Popular (AP) a Partido Popular Cristiano (PPC, Lidová křesťanská strana), které přivedly ve volbách roku 1963 k vítězství Belaúndeho. Překvapivě však ve druhém kole zvítězil sotva známý Alberto Fujimori (1990-2000), jenž do politického života vstoupil až v roce 1988, kdy založil stranu Cambio 99 (Změna 99). Profesí zemědělský inženýr a vysokoškolský profesor pocházel z dělnické rodiny japonských přistěhovalců. Získal sympatie skromným vystupováním a rozhodností v protikladu k arogantnímu a netolerantnímu Vargasu Llosovi“ (Roedl, 2007 str. 229) První kolo voleb vyhrává Vargas Llosa o tři procenta před Fujimorim. V druhém rozhodujícím kole mezi těmito dvěma kandidáty výrazně s 62 procenty hlasů vítězí Alberto Fujimori a stává se tak peruánským prezidentem. (Oficina Nacional de Procesos Electorales, 2011)

Ačkoliv bylo zvolení Fujimoriho velkým překvapením, opřel se tento politik poměrně záhy a velmi aktivně do ekonomické situace země. Dnes již legendární neoliberalistické kroky prezidenta vedly ke stabilizaci hyperinflace, kterou převzal z období apristy Garcíi Péreze, otevření peruánských trhů zahraničí a především příliv nových investic do stagnující ekonomiky, která přetrpěla „ztracenou dekádu“ ve velmi špatném stavu. Kromě špatné ekonomické situace čekala na nově zvoleného prezidenta další výzva v podobě guerillových hnutí. Na venkově se proti těmto teroristickým jednotkám zformovaly spontánní domobrany pod názvem Rondas Campesinas. Vláda tyto venkovské obranné skupiny institucionalizovala a zahrnula je přímo do své protipovstalecké strategie a využívala je jako přední linii pod

vedením armády. (Burt, 2006) S prováděnými politikami především v ekonomické oblasti souhlasila spousta členů zahraničních vlád a nadnárodních společností, především si Fujimori získal sympatie Spojených států amerických. Na domácí scéně, ale pozice Fujimoriho režimu nebyla zcela dominující. *„S rostoucí opozicí v kongresu, kde měla jeho strana Cambio 90 menšinu, skoncoval 5. dubna 1992 tzv. „samopučem“ – rozpuštěním parlamentu, pozastavením platnosti ústavy a domácím vězením pro některé opoziční politiky. Svůj krok odůvodnil jejich systematickou obstrukcí vládních rozhodnutí a vysokou korupcí, která zasáhla i soudnictví,...“* (Roedl, 2007 str. 229) Tímto krokem se už Fujimori jasně přesouvá do oblasti autoritativních režimů a od té doby lze sledovat v jeho vládě populistické a zastrašovací politiky vůči opozici i nespokojené veřejnosti. Peru se do této situace ale dostalo vlivem dalších faktorů. Nejpodstatnější podíl na tom, že byli Peruánci ochotni vzdát se svých občanských práv, mělo období intenzivního násilí v 80. letech. Podstatnější pro obyvatelstvo byla stabilita režimu a pořádku nežli fakt, že se Fujimoriho režim zvrátil do autoritářství. (Burt, 2006)

Na základě pozastavení stávající ústavy bylo zapotřebí vytvořit ústavu novou. Tato byla poté v referendu v říjnu 1992 potvrzena a stala se stávající ústavou od roku 1993. Ačkoliv se prezidentovi podařilo získat dostatečnou podporu, výsledek nebyl nijak drtivý. V nové ústavě je zakotveno hned několik práv původnímu obyvatelstvu. Především indiánské komunity získávají právní statut. Mají rozhodovací autonomii v otázce své organizace, komunitních pracích a právo nakládat se svými pozemky. V oblasti práv získávají vedoucí orgány komunit právo s využitím Rondas Campesinas praktikovat místní právo v rámci jurisdikce, nesmějí však omezit základní práva občana. Statut indiánského právního systému spadá dále pod orgány soudní moci. (República del Perú, 1993) Lze pozorovat, že Peru má v oblasti indiánských práv přesněji nadefinované pravomoci a bolivijská ústava z roku 2009

se těmito články nechala inspirovat. Otázkou zůstává, jaká je realita dodržování tohoto právního rámce.

Volby v roce 1995 vyhrává opět Alberto Fujimori s výrazným náskokem 64 procent hlasů. Druhý kandidát Javier Pérez de Cuéllar za stranu UPP získal třikrát méně hlasů, třetí v pořadí skončila strana APRA s pouhými čtyřmi procenty hlasů. (Oficina Nacional de Procesos Electorales, 2011) Za první volební období se podařilo prezidentovi stabilizovat ekonomickou situaci, zatknout oba představitele guerillových hnutí a za pomoci udržení společnosti v pocitu strachu buď z násilných guerillových skupin nebo z ekonomické krize, která se mohla do Peru vrátit, se nechat znovu zvolit. Ve druhém prezidentském období se povedlo Fujimoriho opozici lépe zformovat své pozice. Vlivem hospodářského poklesu a nárůstu nezaměstnanosti ztrácí prezident i podporu obyvatelstva. Vlnou nepokojů skončila kandidatura prezidenta Fujimoriho ve třetím volebním období. Dle peruánské ústavy jsou umožněna prezidentovi pouze dvě volební období. V prvním kole voleb získal Fujimori těsně pod 50 procent hlasů, druhý v pořadí skončil Alejandro Toledo Manrique za stranu Perú Posible „... jenž prohlásil volby za zmanipulované a vyzval k bojkotu druhého kola voleb, po kterých se Fujimori prohlásil za vítěze. Demonstrace uskutečněná 28. července v Limě pod názvem „Den národního protestu“ vyvrcholila v krvavých srážkách s policií.“ (Roedl, 2007 str. 230) (Oficina Nacional de Procesos Electorales, 2011) Během finálních lidových povstání po zveřejnění nahrávek usvědčujících Fujimoriho blízkého spolupracovníka z uplácení opozičních poslanců a televizních zpravodajů ztrácí Fujimori podporu armády, Spojených států amerických i Organizace amerických států. Proto raději opouští v roce 2001 zemi a skládá funkci.

3.4. Peru v 21. století

Alejandro Toledo Manrique, jako oficiálně nově zvolený prezident se ujal úřadu v červnu 2001. V prvním kole voleb získal 36 procent hlasů a s devíti procentní ztrátou se za ním umístil bývalý prezident García Pérez. V druhém kole vyhrál Manrique, ale s relativně těsným náskokem 53 procent hlasů. (Oficina Nacional de Procesos Electorales, 2011) Prezident Manrique se prohlásil za prvního indiánského prezidenta v čele státu. „*Pro indiány je však cholo⁵, více mestic než indián, neznalý kečujštiny.*“ (Roedl, 2007 str. 230) Ačkoliv si prezident chtěl získat podporu indiánského obyvatelstva, neposouvá za celé své volební období indiánskou otázku související mimo jiné se špatnými sociálními podmínkami tohoto etnika nijak kupředu. Naopak po korupční kauze soudobého prezidenta a v důsledku neplnění slibů daných obyvatelstvu dochází k silným demonstracím právě rolnického obyvatelstva v roce 2003, zásah armády vůči demonstrantům se pak negativně podepsal na další prezidentově oblíbě. (Cameron, 2009) Do voleb v roce 2006 vstupují s velkými šancemi na zvolení tři kandidáti, bývalý prezident García Pérez za stranu APRA, Lourdes Flores Nano za pravicovou Unidad Nacional a velké překvapení roku 2005 Ollanta Humala Tasso za stranu Unión por el Perú. Humala se dostal do podvědomí peruánského obyvatelstva v roce 2005, kdy společně se svým bratrem armádním majorem přepadli 1. ledna se 100 muži policejní stanici v Andahuaylas a požadovali soud a smrt pro prezidenta Toleda. Tento akt kandidáta na prezidenta se výrazně odrazil v podpoře venkovského a chudého obyvatelstva. Humala je viděn jako antisystémový hráč na peruánské politické scéně se silnými levicovými tendencemi a konexí na venezuelského prezidenta Huga Cháveze. Výrazně neprojevuje svoje sympatie vůči původnímu obyvatelstvu, spíše působí jako alternativa ke stávající politické scéně. První kolo voleb v roce 2006 dokonce vyhrává s 30 procenty hlasů, za ním o šest

⁵ Míšenec mezi indiánem a mesticem (pozn. autora)

procent hlasů zaostává García Pérez a kandidátka Flores Nano prohrává svou šanci na druhé kolo voleb o pouhých 60 000 hlasů a končí třetí. Ve druhém kole pak nejspíš zapůsobila obava obyvatelstva z politických změn ve stylu venezuelského prezidenta Cháveze, a tak získává většinu aprista Pérez. (Oficina Nacional de Procesos Electorales, 2011)

Ani se staronovým prezidentem Alanem Garcíou Pérezem se sociální problémy státu nevylepšily. Zásadním přetrvávajícím problémem je chudoba mezi obyvatelstvem převážně indiánského etnika. Zatímco v pobřežní oblasti se míra chudoby pohybuje pouze okolo 22 procent, v horské části je to již 60 procent a v amazonské části 48 procent obyvatelstva. (Stratfor Analysis, 2009) Během druhého prezidentského období Garcíi Péreze dochází k nepokojům ze strany původního obyvatelstva, a to právě vlivem špatné sociální politiky a především jako odpor proti privatizaci různých částí země zahraničními investory. Po podepsání prezidentských dekretů, které měly povolit prodej velké části peruánských pralesů těžařským společnostem v roce 2009, se místní obyvatelstvo bálo trvalého zničení půdy svých předků a hrozícího vyhnání z rodného prostředí. V oblasti města Baguy došlo dokonce k násilným střetům, které vyústily v zabití několika desítek lidí jak z řad povstalců, tak i příslušníků ozbrojených složek. (Nídr, 2009) Celý tento proces vyvolal i poměrně silnou negativní mezinárodní odezvu a prezident Pérez nakonec dekryty odvolal.

O indiánskou otázku se ve struktuře peruánských veřejných institucí stará organizace INDEPA (Instituto Nacional de Desarrollo de Pueblos Andinos, Amazónicos y Afroperuanos). Má na starosti koordinaci regionálních administrativních orgánů zabývajících se ochranou, podporou a rozvojem kmenů původního obyvatelstva, stejně jako formování vládních politik k otázce původního obyvatelstva. V současné době byla dokonce vytvořena speciální vládní pozice „viceministra pro mezikulturnost“ v rámci peruánského ministerstva kultury. (INDEPA,

2011) Problémem stále zůstává sociální vyloučení indiánského obyvatelstva a především pak jeho chudoba.

Poslední prezidentské volby se odehrály v roce 2011 právě v duchu nespokojenosti obyvatelstva se sociálními podmínkami ve státě. Jak v prvním tak ve druhém kole voleb vítězí poražený z voleb z roku 2006 Ollanta Humala a získává tak v červnu 2011 post prezidenta ve státě rozděleném silnými sociálními problémy. (Oficina Nacional de Procesos Electorales, 2011) Otázkou zůstává, zda se nový prezident bude lišit od předchozích a podaří se mu zapojit původní obyvatelstvo do stávající společnosti. V otázce politických práv má sice Peru časový náskok oproti Bolívii, ale v hloubce zapojení indiánského obyvatelstva do politických procesů je patrná viditelná propast. Na druhé straně stojí i určitý nezájem původního obyvatelstva nějakým způsobem projevit své potřeby navenek, především pak v politické oblasti. Tyto rozdílné faktory pak přispívají k tomuto výsledku, že boj za indiánská práva a politické zastoupení je doposud v Peru spíše okrajovou záležitostí, pokud budeme tuto zemi srovnávat právě s „proindiánskou“ Bolívií.

4. Bolívie a Peru v mezinárodním prostředí

V následující kapitole bude analyzován vliv indiánského hnutí na vnitropolitický a zahraničněpolitický chod zemí ve vztahu k postavení států na poli mezinárodních vztahů. Situace obou států je hodnocena z hlediska jejich fungování v mezinárodních organizacích, z hlediska jejich obchodních partnerů a regionálních politických partnerů, z pohledu dvou celosvětových velmocí operujících v tomto regionu, a to Spojených států amerických a Evropské unie. Dále pak bude uveden pohled nevládních organizací na společnost těchto dvou států a jejich postavení na různých mezinárodně uznávaných žebříčcích v oblasti politické, ekonomické a sociální. Cílem je analyzovat mezinárodní postavení těchto dvou států a poměřit je vzájemně co možná nejobjektivněji z pohledu mezinárodního prostředí.

4.1. Členství v mezinárodních organizacích

Oba státy jsou členy několika nejvýznamnější celosvětových i regionálních organizací počínaje Organizací spojených národů, Světovou obchodní organizací, Mezinárodním měnovým fondem, Meziamerickou bankou pro rozvoj, Organizací amerických států, Unií jihoamerických národů, Andského společenství, Skupinou z Ria, oba státy jsou také přihlížejícími členy Mercosuru. Samostatně se pak účastní Peru fóra Asijsko-pacifického hospodářského společenství a Bolívie se aktivně účastní regionálního seskupení pod vedením venezuelského prezidenta Cháveze Bolívarovského svazu pro lid naší Ameriky. (CIA, 2011)

Výraznější prostor dostávají samozřejmě oba státy v rámci regionálních uskupení, ale i na mezinárodní úrovni se ukazuje jejich vliv. Příkladem je Deklarace Organizace spojených národů o právech původních obyvatel z roku 2007. Deklarace byla přijata na valném

shromáždění 13. září a pro hlasovalo 144 členských zemí. K deklaraci se postupně přidaly i Spojené státy americké, Austrálie, Nový Zéland, Kolumbie a Samoa, které původně deklaraci buď odmítly, nebo se zdržely hlasování. Jedná se v podstatě o všeobecnou deklaraci lidských práv přizpůsobenou původním národům daných zemí. Je zde zmíněno právo na sebeurčení a na náležité právní postavení ve státě, dále deklarace uznává historické odepírání těchto práv původnímu obyvatelstvu a požaduje řádnou nápravu situace. (Organizace spojených národů, 2008) Bolívie i Peru patří mezi první signatáře této deklarace, Bolívie měla i svoji zástupkyni ve Stálém fóru zabývající se otázkami původního obyvatelstva mezi lety 2008 a 2010. Tato deklarace se i promítla do bolivijské ústavy a především pak do článků týkajících se indiánského soudnictví.

Bolívie se účastní spolu s Kubou, Venezuelou a Nikaraguou na Bolívarovském svazu pro lid naší Ameriky (ALBA), tato organizace je známá především jako opozice proti Americké zóně volného obchodu propagované Spojenými státy americkými. Vztahy s USA se rapidně zhoršily po nástupu prezidenta Moralese do úřadu, především pak silným spojením mezi Bolívií a Venezuelou. S novou administrativou v Bílém domě došlo ale i k postupnému oteplení těchto vztahů. V současné době se účastní pouze Peru na mnohostranných obchodních jednáních s Evropskou unií, naopak Bolívie hledá další partnery mimo region a těmi jsou například Rusko nebo Írán. (Evropská komise, 2010)

4.2. Obchodní partneři Bolívie a Peru

Obchodní partneři obou států vychází již tradičně z řad regionálních partnerů a z velmocenského postavení v Latinské Americe. Obecně pro členské státy Andského společenství jsou hlavním obchodním partnerem Spojené státy americké, na vysokých pozicích se dále udržuje Evropská unie a s nástupem zahraniční obchodní expanze také Čína.

Tento nový fenomén na poli mezinárodních vztahů lze charakterizovat jako snahu Číny pronikat na nové trhy a získávat nové obchodní partnery. Přitažlivost Číny spočívá především v jejích bezpodmínečně obchodně laděných vztazích s jednotlivými zeměmi. Čína je známá svojí zahraniční politikou popsanou pěti základními body vzájemných vztahů s vlastním regionálním konkurentem Indií nazvaných Panča šíla. Dle těchto pravidel se Čína, na rozdíl od Evropské unie nebo Spojených států amerických, nemísí do vnitřních záležitostí jednotlivých zemí a vyžaduje pouze nezpochybňování celistvosti svého území. Navenek vystupuje tato země se stále silným a tvrdým komunistickým režimem jako ryzí kapitalista. A v posledních letech se tato politika setkala s pozitivní odezvou hned několika latinskoamerických států. V rámci regionálních seskupení Mercosur se Číně dokonce podařilo v roce 2010 předčít Spojené státy s množstvím vyvezeného zboží z členských států.

V oblasti přímých zahraničních investic při poměření obou států má za období 2005 až 2010 výrazně navrch Peru, a to jak v absolutních číslech, tak například dvojnásobně převyšuje Bolívii v přepočtu na jednoho obyvatele. Naopak Bolívie získává navrch v přepočtu na procenta HDP, ale tento rozdíl se opět za období 2005 až 2010 snižuje a v roce 2010 se obě hodnoty liší pouze o 9 procent hrubého domácího produktu.

4.2.1. Obchodní partneři Bolívie

Ze získaných dat k bolivijskému zahraničnímu obchodu lze určit několik důležitých faktů. Tím prvním je dlouhodobá orientace Bolívie na nastupující velmoc a jihoamerického člena skupiny BRIC Brazílii. Při bližším průzkumu lze odečíst z dat, že již v roce 2003 byl objem obchodovaného zboží takřka dvakrát větší, nežli objem druhého hráče v pořadí, Spojených států amerických. Od té doby dochází ke strmému nárůstu v mezistátním obchodu, který je pouze zpomalen výkyvem v období znárodňování těžebního průmyslu v Bolívii. Po podepsání

kontraktu s Brazílským státním podnikem Petrobras v říjnu 2006 následovalo potvrzení této smlouvy v únoru 2007 bolivijským kongresem, oproti původní dohodě by dle tvrzení vlády měl státní rozpočet získat o 144 milionů amerických dolarů. (Webber, 2008) Zároveň díky vývozu zemního plynu a ropy do Brazílie si udržuje Bolívie výrazný přebytek v exportní bilanci s touto zemí.

Jediný propad ve svém obchodním snažení zaznamenává Bolívie v období celosvětové finanční krize mezi lety 2008 a 2009, zároveň se ale jedná o období silných nepokojů uvnitř bolivijského státu. Obecně se dá říct, že znárodňování po nástupu prezidenta Moralese k moci mělo relativně malý efekt na stav vnějšího obchodu. Jediné období, kdy dochází k výrazným poklesům obchodovaného zboží s jednotlivými hlavními partnery, je etapa vyvrcholení indiánského odporu ve válkách o vodu v roce 2000 a o plyn v roce 2003.

S většinou hlavních partnerů má Bolívie vyrovnanou či spíše pozitivní bilanci vzájemně obchodovaného zboží. Výrazně pozitivní je bilance s Brazílií a naopak v posledních letech výrazně negativní s dalšími důležitými hráči regionu Chile a Argentinou. Ačkoliv Argentina má také podepsanou těžební smlouvu z roku 2006, je vidět, že poptávka po argentinských průmyslových výrobcích je výraznější. Spojené státy americké byly nahrazeny na pozici hlavního obchodního partnera Brazílií již v roce 2001 a od té doby se nechaly předstihnout mezi lety 2004 a 2007 Argentinou, v roce 2008 je pak předstihlo Chile, u něž se výrazně projevil nárůst v importovaném zboží do Bolívie mezi lety 2007 a 2009. Je tedy vidět, že snaha prezidenta Moralese vymanit se z područí amerického vlivu a reorientace na největší latinskoamerické hráče se v obchodní sféře rozhodně projevila. Evropská unie pak stále zvyšuje své postavení na bolivijském trhu v období silných antipatií mezi Bílým domem

a Moralesovou vládou. V období 2006 až 2008 se EU výrazně přiblížila Spojeným státům v množství obchodovaného zboží.

Peru patří v obchodovaném množství do stejného segmentu jako Evropská unie a také až na stagnující období mezi lety 2007 a 2009 se stále zvyšuje obchodované množství mezi těmito dvěma sousedními zeměmi. Venezuele a Kolumbii patří nejnižší příčky nejvýznamnějších obchodních partnerů. Ačkoliv v politické oblasti jsou si Venezuela a Bolívie hodně blízké, tak na jejich vzájemném obchodu se to příliš neprojevuje, přesto lze pozorovat téměř dvojnásobný nárůst mezi lety 2000 a 2010 z toho více jak třínásobný mezi lety 2005 a 2010.

V oblasti vzájemného obchodu se u Bolívie tolik neprojevují asijské velmoci Čína a Japonsko, s Japonskem udržuje Bolívie spíše pozitivní bilanci, naopak u Číny se obchodní bilance spíše zhoršuje.

4.2.2. Obchodní partneři Peru

Peru se v otázce svých obchodních partnerů neomezuje na spolupráci s latinskoamerickými ekonomicky nejvyspělejšími zeměmi, naopak jejími třemi největšími obchodními partnery jsou Spojené státy americké, Evropská unie a Čína. Tyto tři hráči se během období 2000 a 2010 různě střídaly na prvních třech pozicích jak v exportovaném tak importovaném a i v celkovém obchodovaném zboží Peru. Evropská unie se v roce 2010 stala hlavním exportním trhem pro peruánské výrobky, v oblasti importů pak dominovaly Spojené státy americké a za nimi Čína, společný člen Asijsko-pacifického hospodářského společenství pro Peru. Strmý nárůst jak v importovaném tak exportovaném zboží za posledních 10 let zaznamenala právě Čína, která představuje výrazného obchodního partnera pro mnoho států

Latinské Ameriky. Mezi lety 2003 a 2010 se podařilo Peru zvýšit množství vyváženého zboží do Číny více jak pětkrát.

Celkové obchodované množství s ostatními latinskoamerickými státy se realizuje v trojnásobně menším množství oproti třem klíčovým obchodním partnerům. Nejaktivněji obchoduje Peru s Brazílií a Chile, dále pak s Kolumbií a Venezuelou. Bolívii se podařilo v roce 2010 vystřídat Venezuelu na její pozici obchodní partnera, ale celkový objem obchodu není příliš výrazný. Druhý asijský hráč Japonsko se udržuje na pozici Brazílie a zanechává státy pro Peru regionálně bližší za sebou.

V celkové bilanci výrazněji vyčnívá přebytek na straně Peru s Evropskou Unií, podobně tomu bylo i se Spojenými státy americkými, ale v tomto případě mezi lety 2006 a 2009 dochází k strmému poklesu a v roce 2010 se dostává Peru v bilanci vůči USA do záporných hodnot. S ostatními hlavními obchodními partnery udržuje Peru relativně vyrovnanou bilanci, v záporných číslech se ale pohybuje vůči Kolumbii a ve výraznější míře také s Argentinou a Brazílií. Tento trend při poměření potenciálních produktů peruánského průmyslu s těmi argentinskými, či brazilskými asi nelze než očekávat. Celkově je ale možné kladně hodnotit v zásadě rostoucí obchodované množství se všemi zahraničními partnery s výjimkou období finanční krize, kdy dochází k poklesu v celkovém obchodovaném množství u všech států. Je třeba ale dodat, že krize zasáhla více importované množství nežli to exportované. V případě Peru došlo k růstu vůči Číně i v krizovém období 2008 až 2009, ale zpomalenému.

V absolutních číslech pak jasně vítězí Peru nad Bolívií u všech sledovaných států, s výjimkou Brazílie, která jako hlavní obchodní partner Bolívie především v těžářském průmyslu jasně dominuje bolivijskému zahraničnímu obchodu, naopak Peru se nachází blíže

průměrným státům. Vzhledem k velikosti a lidnatosti Peru je toto srovnání vcelku jednoznačné, onou zajímavostí je významný podíl Brazílie na celkovém obchodovaném množství zboží Bolívie. Veškerá použitá data se nachází v příloze.

4.3. Regionální političtí partneři Bolívie a Peru

V otázce regionálních partnerů na politické scéně lze konstatovat, že mezi dřívější patřily kromě států původního Pacto Andino tedy jak Peru a Bolívie, tak také Kolumbie, Ekvádor a Venezuela. Hlavní regionální velmocí byli Spojené státy americké a oba státy s tímto hegemonem musely udržovat relativně pozitivní vztahy, především vzhledem k množství obchodovaného zboží a ekonomické pomoci ze strany USA. Peru začalo měnit své partnery po pádu Fujimoriho v roce 2000, totéž se událo v Bolívii, ale až v roce 2006. V současné době se ukazuje, že se Andské společenství zadrhává především vlivem rozdílných názorů v oblastech bezpečnosti, hospodářské a obchodní spolupráce. Peru vystupuje navenek jako spíše umírněný aktér snažící se o co největší zapojení do lokálních organizací, které by mohly přinést zlepšení především na ekonomické a sociální úrovni. Oba státy zlepšují své vztahy s Chile, s níž mělo Peru nevypořádané územní vztahy a Bolívie dlouhodobě usiluje o přístup k moři, o který přišlo právě ve válce s Chile roku 1884. (Roedl, 2007 str. 254) Bolívie je tak společně se státem Paraguay jediným vnitrozemským státem Latinské Ameriky. Mezi další spojence patří také dvě další regionální mocnosti, a to Brazílie a Argentina, zde se jedná především o ekonomické vztahy.

Vztahy mezi oběma státy jsou napjatější od vítězství Moralese ve volbách 2005. Především pak zavádění socialismu 21. století po vzoru venezuelského prezidenta Cháveze do bolivijské ekonomiky přineslo rozkol v hlavní regionální organizaci, ve které jsou oba státy členy, Andském společenství. Stav vzájemných vztahů se dále ještě zhoršoval po povstání

indiánského obyvatelstva v Peru v roce 2009. Silně se postavili proti těmto střetům oba prezidenti Venezuely a Bolívie, dvou států Latinské Ameriky se silnou propagací indiánských práv a nároků. „*Nečinily tak z žádné lidumilnosti. Naopak, jde jim o hájení vlastních těžebních zájmů, které by mohla nová naleziště v Peru ohrožovat. Velkou roli v jejich angažovanosti hraje i osobní nevraživost mezi prezidentem Garcíou, který je v latinskoamerickém kontextu představitelem umírněné levice, a jeho o poznání radikálnějšími kolegy z Venezuely a Bolívie. Prezidenta Bolívie Eva Moralese dokonce peruánský ministr zahraničí předevedčím označil za nepřítele své země.*“ (Nídr, 2009)

4.4. Vztahy mezi Bolívií, Peru a Spojenými státy americkými

Spojené státy americké jako celosvětová velmoc jsou samozřejmě i velmocí regionální, a to jak v ekonomické a politické, tak třeba i ve vojenské oblasti. Historicky mají USA významný podíl na dnešní samostatnosti států Latinské Ameriky. Již v roce 1823 dala Monroeova doktrína jako výrazný akt zahraniční politiky státům amerického kontinentu dostatečný prostor na samostatný vývoj mimo rámec evropských koloniálních mocností. Zároveň si tak Spojené státy pojistily svou hegemonii v daném regionu. Zahraniční politika všech států Latinské Ameriky musela vždy počítat s přítomností Spojených států v regionu a mnohé nepřizpůsobivé politické režimy i za přispění různých druhů intervencí ze strany USA poznaly, jak moc je tento region pro USA klíčový. Vše pak potvrdilo například i období Studené války, kdy Spojené státy velmi dohlížely na pravicové režimy v Latinské Americe. Na regionální úrovni využívají Spojené státy svůj vliv v Organizaci amerických států založené v roce 1948, Spojené státy však preferují v zahraniční politice spíše bilaterální přístup.

4.4.1. Spojené státy americké a Bolívie

S Bolívií měly Spojené státy tradičně srdečné a produktivní vztahy a zapojovaly se především rozvojovou pomocí pro bolivijský stát zvláště v chudých venkovských oblastech. Během Moralesova prvního volebního období dochází k výraznému zhoršení vzájemných vztahů. Propojením s venezuelským prezidentem Hugo Chávezem a silnou antiamerikanistickou rétorikou se prezident Morales postaral o zpřetrhání vazeb na Spojené státy. Právě ve spojení s Chávezem se snažil prezident Morales najít v regionu dostatečně silného partnera, který by byl ochoten postavit se americké hegemonii v Latinské Americe. Společně stáli v čele, i když Morales ještě pouze jako prezidentský kandidát, protestního prohlášení a zamítnutí návrhu na Americkou zónu volného obchodu, návrhu podporovaného tehdejší administrativou prezidenta Bushe. Vše se odehrálo na čtvrtém summitu amerických států. (BBC, 2005) V červnu 2008 odmítla bolivijská vláda finanční pomoc pro oblast s největší produkcí koky a v návaznosti na to v září téhož roku označil prezident Morales amerického velvyslance Goldberga za personu non grata a ten musel opustit zemi, podobně se pak musela zachovat i americká strana k velvyslanci Guzmánovi. (Department of State, 2011) V listopadu roku 2008 zároveň vyhostil prezident Morales zástupce americké protidrogové agentury DEA, čímž ukončil 35 let asistence této organizace při boji s drogovou produkcí a ještě více tím prohloubil krizi vzájemných vztahů. (Morales, 2011) Změnou v Bílém domě se změnil i tón mezistátního dialogu a od května 2009 se začaly vztahy opět oteplovat. Bolivijská vláda připravila novou rámcovou dohodu definující vzájemné vztahy a mezitím se obnovila podpora ze strany Spojených států v podobě asistenčních programů ve zdravotnictví, pokročilého rozvoje ekonomiky a boje proti drogové produkci a přepravě. Právě na boj proti drogám je kladen silný důraz v bilaterálních vztazích, a právě proto se americká administrativa dívá spíše skepticky na prezidentův plán dobrovolného vzdání se

produkce koky a sociální kontroly. (Department of State, 2011) Spojené státy, coby hlavní destinace drogové produkce, by tak uvítaly, větší spolupráci ze strany administrativy prezidenta Moralese. V současné době ale lze očekávat, že prezident svůj postoj nezmění.

V ekonomické oblasti figurují Spojené státy americké na druhém místě obchodních partnerů po Brazílii s 13 procenty celkového obchodovaného zboží. Bolívie je na žebříčku obchodních partnerů až na 98. místě. (Census, 2011)

4.4.2. Spojené státy americké a Peru

Současné Peru má se Spojenými státy americkými vcelku dobré vztahy založené především na vzájemné snaze na eradikaci transportu drog přes peruánské území. Negativní postoj k Peru zastávaly Spojené státy v roce 2000, když došlo k znovuzvolení prezidenta Fujimoriho. Ke zlepšení vzájemných vztahů ale došlo poměrně záhy zažehnáním situace v podobě prozatímní vlády a inaugurací nové vlády Alejandra Toledo v roce 2001. Od té doby se vztahy mezi oběma státy vyvíjí v pozitivním duchu a to i po stránce ekonomické. Spojené státy americké jsou obchodním partnerem číslo jedna s 21 procenty celkového obchodovaného zboží s Peru. (Evropská komise, 2011) Peru se na americkém žebříčku obchodních partnerů pohybuje na 45. místě, a má tudíž výrazně lepší pozici oproti Bolívii. (Census, 2011)

USA udržují nadále pozitivní vztahy i s novou administrativou prezidenta Humaly a zakládají vzájemnou spolupráci na posilování demokratických institucí, podpoře posilování lidských práv a zapojení Peru do struktur světové ekonomiky. Dále pak spolupracují na již zmíněném potírání drogových mafií především v otázce narušení transportů kokainu při cestě do Spojených států amerických. V tomto bodě se dokonce podílejí na kontrolním systému v přístavech i v pozemních operacích. Vláda USA dále podporuje program pro

cocaleros na dobrovolnou eliminaci kokových polí. Spojené státy se finančně také podílí na investicích do rozvoje turistického průmyslu v Peru. (Department of State, 2011)

4.5. Vztahy mezi Bolívií, Peru a Evropskou unií

Vztahy mezi Evropskou unií a státy Latinské Ameriky nabraly v posledních letech poměrně progresivní kurz a to především na politické a ekonomické úrovni. Výrazným pojítkem mezi jinak velmi odlišnými regiony je jejich historická propojenost. Právě současné členské státy EU – Španělsko a Portugalsko se staly po svém vstupu v roce 1986 katalyzátory mezistátní spolupráce. Vztahy Evropské unie se státy Latinské Ameriky lze datovat do poloviny 70. let, kdy dochází k vytvoření skupiny ACP a prvnímu setkání zástupců EU a států Afriky, Karibiku a Pacifiku v Lomé v roce 1975. Evropská unie měla největší zájem o spolupráci s podobnou regionální organizací v Latinské Americe. Jako nejslibnější se vyvíjející se ukazovalo organizační strukturou a hloubkou integrace vyspělé Pacto Andino a v roce 1983 dochází také k podepsání Dohody o spolupráci s tímto seskupením. Později především díky vnitřním rozporům v rámci organizace dochází k většímu zaměření na dnes regionálně významnější Mercosur. Dalším významným bodem bylo vytvoření Skupiny z Ria a podepsání společné Deklarace z Říma v roce 1990. Následují Dohody o politické a ekonomické spolupráci s Mexikem v roce 1997, Dohody z Cotonú v roce 2000, nebo Dohoda o Asociaci s Chile v roce 2002. (Evropská komise, 2006) Lze tedy potvrdit, že se vstupem Španělska a Portugalska tehdy ještě do Evropského společenství dochází k získání komunikační mostu pro vzájemnou spolupráci. Na konci 20. století se pak začaly státy Latinské Ameriky a Evropské unie pravidelně scházet na vrcholných Summitech Latinské Ameriky, Karibiku a Evropské Unie. Summitů se dosud konalo šest a to v Rio de Janeiru v roce 1999, v Madridu v roce 2002, v Guadalajaře v roce 2004, ve Vídni v roce 2006, v Limě v roce 2008 a poslední summit

se konal opět v Madridu, a to v roce 2010. Limský summit patří mezi jeden z nejprogresivnějších z hlediska vlivu na vzájemné vztahy obou regionů. Mezi hlavní body zahraniční politiky Evropské unie již dlouhodobě patří dodržování lidských práv, udržitelný rozvoj a pomoc méně rozvinutým státům. Hlavními body diskutovanými v Limě mezi čelními představiteli obou regionů byla právě témata sociálního a ekologického charakteru. Státníci se zabývali především hlavními problémy rozvojového světa: chudobou, nerovností a sociálním vyloučením, dále probírali, jakým způsobem se dá dosáhnout ekonomického rozvoje při zachování kvality životního prostředí, takzvaného udržitelného rozvoje. (Evropská komise, 2008) Závěrečný summit v Madridu se pak věnoval inovativním přístupům v rámci meziregionální spolupráce představující spolupráci na vylepšování technologických postupů a obecnou spolupráci na akademické úrovni, dále pak akcentoval problémy migrujících občanů mezi těmito regiony, zlepšování kvalifikovanosti pracovní síly a drogovou problematiku. (Evropská komise, 2010)

4.5.1. Evropská unie a Bolívie

Evropská komise navazuje diplomatické vztahy s Bolívií roku 1968. Bolívie je zpočátku řazena především do pracovního rámce Andského paktu a až v pozdější době je jí přikládána větší váha v podobě samostatných smluv a dohod. Na tuto spolupráci a především na pomoc při překonávání sociálních problémů vyhradila EU největší rozpočet z celé Jižní Ameriky, a to 249 milionů eur. (Evropská komise, 2011) V posledních letech jsou v případě Bolívie postoje Evropské unie lehce rozporuplné. Na jednu stranu se Evropská unie snaží udržovat vztahy v co možná nejpozitivnějších mezích, na druhou stranu vyjadřuje své obavy z politického dění v této latinskoamerické zemi. Ze strategického dokumentu Unie k Bolívii z roku 2007, který v sobě zahrnuje zhodnocení soudobého stavu na bolivijské politické scéně, vyplývá, že je EU

plná očekávání, co přinesou první roky vlády prezidenta Moralese. Pozitivně je hodnocena cesta ústavodárného shromáždění a naopak s jistou dávkou obav EU pohlíží na plán prezidenta na nacionalizaci v oblasti těžařského průmyslu. Každopádně je potvrzena podpora novému režimu a víra ve změny v oblasti sociální nerovnosti. V oblasti zahraniční politiky Bolívie se staví Evropská unie pozitivně k ukončení její závislosti na pomoci Spojených států amerických a kladně vyhodnocuje také své šance u nové vlády prezidenta Moralese. Z celého dokumentu pak vyplývá spolupráce především ve třech bodech vytváření ekonomických příležitostí pomocí řádného zaměstnání, boji proti ilegální produkci drog a jejich transportu a integraci do oblasti řízení vodních zdrojů. (Evropská komise, 2007)

Původní vize Evropské unie na spolupráci s Bolívií se postupem času stala stále kritičtější. Hlavní kritikou vůči stávajícímu režimu Evo Moralese je především nespokojenost se stavem politické situace v Bolívii. Evropská komise poukazuje především na silné tenze mezi dvěma hlavními frakcemi politického života, které málem dovedly zemi k jejímu rozpadu v roce 2008. *„Evropská unie je znepokojena napjatou situací v Bolívii a tím, že stále neprobíhá dialog, který by vedl k jejímu vyřešení, a vyjadřuje obavy z možného propuknutí násilností, jež by mohly ohrozit mírové soužití v této zemi. Evropská unie vyzývá zúčastněné strany, aby přijaly opatření k uklidnění situace v zájmu zmírnění současného napětí a zahájení skutečného vnitrostátního dialogu bez předběžných podmínek, který by umožnil konstruktivní řešení konkrétních otázek. Je zvláště nutné, aby každá ze stran respektovala instituce a právní stát.“* (Rada Evropské unie, 2008) Do procesu uklidňování tamní situace se nakonec zapojila právě i Evropská unie a značnou měrou tak přispěla k pacifikaci a k dosažení dohody v podobě termínu referenda o nové ústavě na únor roku 2009 a v prosinci 2009 byli její zástupci dokonce přítomni na pozorovatelské misi u příležitosti prezidentských voleb.

Hodnotící zpráva z poloviny vyměřeného období strategického plánu z roku 2010 už ze strany Evropské unie odhaluje lehce odlišné posouzení aktuální situace v Bolivijském mnohonárodnostním státě. Je zde zmíněna především polarizace bolivijské společnosti, její rozdělení jak ideologické tak geografické. O procesu ratifikace nové ústavy se zde již mluví jako o značně kontroverzním, především pak o výsledných nepokojích z konce roku 2008. Navzdory zvýšenému zapojení indiánského obyvatelstva do politického života jsou demokratické instituce a politické strany stále slabé. Samotná ústava je dle Evropské komise ambiciózním projektem. Kritiku však zaslouží nejednoznačně nadefinované pravomoci samospráv jednotlivých autonomních oblastí vůči centrální vládě. Zároveň pak lze negativně hodnotit politiku bolivijské vlády v oblasti potírání drogové produkce. Efektivita politiky „koka ano, kokain ne“ je zde silně zpochybňována a po vyloučení zástupců zpravodajských služeb Spojených států amerických ze země se situace nezlepšila. Negativně je hodnocena Bolívie i v otázce lidských práv především pak postavení žen a jejich práv a stále se vyskytující nucené práce především na plantážích ve východní části Media Luna. Celkově jsou hodnoceny vztahy mezi Evropskou unií a Bolívií jako pozitivní, ale je to dáno především snahou vlády vymanit se ze závislosti na Spojených státech. Evropská unie považuje svoji pozici v zemi za poradní, především při volbách v organizační roli, dále při prosazování dialogu na politické úrovni a reformním legislativním procesu. (Evropská komise, 2010)

Ani ekonomická spolupráce mezi Bolívií a Evropskou unií nezažila příliš významný posun. Je to dáno z jedné strany snahou o diverzifikaci bolivijských ekonomických vztahů především pak na důležité hráče dalších regionů Rusko, Čínu a Írán a z druhé strany negativním vnímáním možné dohody o bezcelní zóně ze strany bolivijské vlády, kterou považuje za předzvěst další závislosti, ohrožení suverenity státu, hrozbu pro životní prostředí a především pak hrozbu neomezeného obohacování se nadnárodních společností na úkor

bolivijského obyvatelstva. (Evropská komise, 2010) Evropská unie patří na žebříčku hlavních obchodních partnerů až na čtvrté místo po Brazílii, Spojených státech amerických a Argentině s necelými 9 procenty celkového mezistátního obchodu. V opačném měřítku představuje Bolívie až 116. obchodního partnera pro státy Evropské unie. (Evropská komise, 2011)

4.5.2. Evropská unie a Peru

K navázání diplomatických vztahů mezi EU a Peru dochází až v roce 1993, během meziregionálních diskuzí s Andským společenstvím. Politický dialog je založen na Římské deklaraci z roku 1996, která byla později rozšířena o Dohodu o spolupráci a politickém dialogu mezi Evropskou Unií a Andským společenstvím v roce 2003. Právě i přes tyto multilaterální dohody dále probíhá spolupráce mezi Peru a EU. (Evropská komise, 2011)

Pozice Peru v otázce spolupráce s Evropskou unií se diametrálně liší od pozice Bolívie, jejíž strategický potenciál ale především v surovinové oblasti předčí ten peruánský. Pohled Evropské unie na Peru, ale na druhou stranu není nijak růžový. Ve strategickém dokumentu z roku 2007 zástupci Evropské unie pohlíží kriticky hned na několik klíčových oblastí země. Základní kamenem úrazu je podle Unie slabé postavení vládních úřadů. Pozitivně je hodnocena snaha prezidenta Garcíi v boji s korupcí, chudobou a drogami. Především je akcentována problematika drog, kdy Peru je druhým největším producentem kokainu na světě. Další kritické hodnocení si Peru vysloužilo za sociální postavení indiánského obyvatelstva, především jeho vyřazení z politického procesu a celkového přehlížení potřeb tohoto etnika. Dále se tato neutěšená stránka nerovnosti peruánské společnosti promítá v klíčových sociálních otázkách, jako jsou extrémní chudoba a výdaje státu na důležité veřejné programy školství, zdravotnictví, programu pro výživu a sociální a komunitní

podpůrné programy. V rámci agendy tohoto strategického dokumentu se oba státy shodly na pomoci ve dvou oblastech modernizace státu, dobré vládě a sociální inkluzi a za druhé v otázce zlepšení sociálního prostředí a sociální kohezi. (Evropská komise, 2007)

Evropská unie ocenila Peru za poklidný průběh voleb v roce 2011. Vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Catherine Ashton pogratalovala nově zvolenému prezidentu Humalovi a vyjádřila podporu v oblasti posílení spolupráce s Peru. (Evropská unie, 2011)

V ekonomické oblasti dosáhla Evropská unie odsouhlasení nové obchodní dohody se státy Kolumbie a Peru. Hlavní body této dohody zahrnují ochranu lidských práv a posílení právního státu, dále pak přijetí mezinárodních konvencí pracovního práva a ochranu přírody. Exportérům z členských států EU se výrazně otevírají ekonomiky Peru a Kolumbie zrušením cel, dále jsou v ní zahrnuta práva duševního vlastnictví a dohoda o udržitelném rozvoji, týkající se již zmíněné environmentální otázky. (Evropská komise, 2011) V otázce obchodu si zde stojí Evropská unie výrazně lépe než u Bolívie. Patří jí sice až třetí místo za Spojenými státy americkými a Čínou v žebříčku obchodních partnerů s 16 procenty, ale je hlavní exportní ekonomikou pro Peru. Peru je na žebříčku obchodních partnerů na 49. místě a má tedy výrazně lepší pozici nežli Bolívie. (Evropská komise, 2011)

Hodnotící zpráva v polovině účinnosti strategického dokumentu v zásadě potvrzuje původní zprávu. Opět jsou jmenovány zmíněny problémy s narkomafií, korupcí a slabým institucionálním postavením státních orgánů. Kriticky se zpráva staví také k právům indiánské populace a odkazuje se na konflikt u města Bagua z roku 2009. Dokument se shoduje se zprávou z roku 2006 a pro roky 2011 – 2013 navrhuje pokračování v současné pomoci a spolupráci. (Evropská komise, 2010)

4.6. Pohled nevládních organizací na Bolívii a Peru

Postavení států v rámci mezinárodního prostředí lze pozorovat z různých pohledů. Ačkoliv pro státy samotné je většinou nejpodstatnější reakce především státních aktérů na jejich zahraniční vystupování, v širším měřítku lze pozorovat tyto státy i pohledem nevládních organizací. Tyto na státech nezávislé organizace, ačkoliv svým většinou užším zaměřením nepodávají celkové informace o zkoumaných státech, jejich přínos pro analýzu a především poměření státu Peru a Bolívie doplňuje objektivnější pohled na tyto dva státy. A právě z tohoto důvodu byly vybrány analýzy těchto nevládních organizací jako nezávislý pohled na určité aspekty vnitřních změn a jejich přenesení do změn v postavení států na žebříčkách daných organizací.

4.6.1. Svoboda ve světě

Jako významný index z politické oblasti bude použit průzkum Svoboda ve světě známější pod svým grafickým znázorněním Map of Freedom organizace Freedom House. Jedná se o nevládní organizaci založenou v roce 1941 v Americe sledující demokratické změny, občanskou svobodu a podporující demokracii a lidská práva ve světě. Od roku 2002 vydává každoroční reporty k jednotlivým zemím analyzujícím vnímání svobody jednotlivce. Do analytické zprávy je zahrnuto 192 zemí a 14 závislých území a jejich index je sestavován na základě 10 kritérií v oblasti politických práv a 15 kritérií v oblasti občanských svobod.

Bolívie si v rámci tohoto průzkumu udržovala pozici svobodné země s dobrým hodnocením politických práv a spíše horším hodnocením občanských svobod. Především je zde zmiňována opět korupce a ovlivňování státních orgánů penězi z produkce drog. Negativně je hodnoceno postavení indiánského obyvatelstva. Situace se ale zhoršuje v roce 2004, kdy celkový výsledek ukazuje na stále svobodnou zemi, ale v obou měřených

kategoriích dochází ke zhoršení, především pak kvůli násilným povstáním, která donutila k odstoupení prezidenta Sáncheze de Lozada. V roce 2005 a 2006 se celková známka zhoršila natolik, že se Bolívie přesunula mezi částečně svobodné země, především vlivem narůstajících rozporů mezi obyvatelstvem a problémy s „drogovými penězi“, které se nejspíš podíleli na Moralesově kampani a ovlivňovaly voliče. Hlavní kritikou režimu jsou tenze mezi oběma hlavními frakcemi politického života zasahující do samotné stability a celistvosti země. Z této pozice se již Bolívie nedostala a celkové známky ji nadále řadí mezi částečně svobodné státy i v roce 2011.

V případě Peru je případ opačný, země se v roce 2002 dostala ze zařazení státu částečně demokratického mezi země zcela svobodné, a to především v důsledku dobrého průběhu prezidentských voleb a celkového vylepšení stavu politických a občanských svobod. Ačkoliv později dochází při sledování kritérií politických práv k mírnému zhoršení, udrželo se Peru mezi svobodnými zeměmi i v následujících letech. Kriticky je hodnocena především otázka postavení vlády ke korupci a sociálnímu napětí. Mezi svobodnými zeměmi se Peru pohybovalo na rozdíl od Bolívie i v roce 2011, oba státy sice nedělí nijak propastný rozdíl, ale je třeba konstatovat, že se Peru udrželo nad kritickou hranicí kategorie svobodných demokratických režimů. (Freedom House, 2011)

4.6.2. Index ekonomické svobody

Pro porovnání obou států již bylo použito v ekonomické oblasti srovnání zahraničního obchodu. Index ekonomické svobody pohlíží na státy z jiného pohledu, nežli pouze v hrubých číslech. Index sestavuje deník The Wall Street Journal a s ním spřízněná organizace The Heritage Foundation od roku 1995. Autoři se odkazují na myšlenky ekonoma Adama Smithe, na jehož teorii postavili svůj index. Ten hodnotí jednotlivé ekonomiky 183 zemí v 10 různých

kategoriích. Mezi jednotlivé kategorie patří svoboda obchodu, obchodní politika, vládní fiskální zatížení, vládní výdaje, monetární svoboda, investiční svoboda, finanční svoboda, vlastnická práva, svoboda od korupce a pracovní svoboda.

Peru si na celkovém žebříčku stojí oproti Bolívii o něco lépe a pohybuje se od roku 2006 nejen nad průměrem amerických ekonomik, ale i nad celosvětovým průměrem. Do roku 2006 měl index peruánské ekonomické svobody klesající tendenci. Pozitivně je Peru hodnoceno v otázce velikosti vlády, daňového zatížení a nízké inflace. Dále je pak přisuzován velký význam pro peruánskou ekonomiku obchodním dohodám s Kanadou, Chile, Čínou, Singapurem a Spojenými státy americkými z roku 2009 a také dohodě s Evropskou unií o zóně volného obchodu z roku 2010. Negativně je zde hodnocena především míra chudoby tamního obyvatelstva a s tím spojené sociální problémy a dále pak slabý a neefektivní soudní systém spojený se silnou mírou korupce. V roce 2011 byla peruánská ekonomika svobodná z 68,6 procent dle tohoto indexu a prokázala opět kontinuální zlepšení za posledních pět let. Peru je pátou zemí amerického regionu s nejsvobodnější ekonomikou a v celkovém pořadí států je na 41. místě.

Situace Bolívie se od peruánské výrazně liší. Bolívie se propadá na pozicích indexu ekonomické svobody posledních 10 let, nejstrměji pak mezi lety 2005 a 2010, tedy za vlády prezidenta Moralese. Bolivijská ekonomika je kritizována hned v několika oblastech, mezi hlavní patří politika „komunitního socialismu“ prezidenta Moralese a jeho zásahy do ekonomiky, především pak zestátňování průmyslu a přerozdělování půdy. Dále je bolivijská ekonomika negativně ovlivněna strukturálními a institucionálními problémy, vysokou mírou závislosti na těžebním průmyslu a z toho vyplývající malé dynamice ekonomiky. Silně je zde kritizován i nejasně definovaný právní rámec, velká korupce a politické zásahy jak do

ekonomiky, tak do justiční nezávislosti. Celkový kritický tón zprávy k Bolívii podtrhuje výsledné hodnocení. V indexu ekonomické svobody získala bolivijská ekonomika 50 procent, což z ní činí až 25. ekonomiku z 29 amerických a 147. ze 183 sledovaných po celém světě. Tudiž její výsledek je výrazně pod průměrem jak regionálním, tak celosvětovým. (The Heritage Foundation and The Wall Street Journal, 2011)

4.6.3. Index vnímání korupce

Prvním ze dvou použitých indexů v sociální oblasti bude index vnímání korupce společnosti Transparency International celosvětově působící nevládní organizace, která zakládá svou existenci na boji s korupcí. Korupci definuje tato organizace jako zneužití svěřené moci pro osobní užitek. Založena byla roku 1993 a patří mezi celosvětově uznávanou organizaci a její zprávy o jednotlivých společnostech mívají často velký ohlas. Od roku 1999 sestavuje žebříček sledovaných států dle míry vnímání korupce ve společnosti.

V roce 2000 se oba státy pohybovaly na opačných pólech sledovaných států, Peru v první polovině na 40. místě ze 133 zkoumaných států, naopak Bolívie až na místě 80. Pozice obou států se v následujících letech spíše zhoršovala, až o 20 míst oproti původní pozici na indexu. Před bolivijskými volbami v roce 2005 bylo Peru na 65. místě a Bolívie na místě 117. Po nástupu Eva Moralese do úřadu si Bolívie na žebříčku polepšila na 105. místo ze 163 v roce 2006 a kolem této pozice se pohybovala i v dalších vydáních indexu. Peru si lehce pohoršilo a spadlo na 70. místo indexu. Celkově oba státy udržují své pozice a jejich výsledné hodnoty indexu se rok od roku liší opravdu velmi málo. Dá se zde zhodnotit, že ani výrazná změna na politické scéně Bolívie příliš neovlivnila vnímání korupce bolivijskou společností. (Transparency International, 2011)

4.6.4. Index svobody tisku

Tento index států je sestavován organizací Reportéři bez hranic založenou v roce 1985. Organizace chrání žurnalisty a osoby napomáhající médiím, které jsou perzekuováni za výkon své práce, a odhaluje špatné zacházení s těmito osobami v mnoha zemích. Dále pak bojuje proti cenzuře a zákonům podkopávajícím svobodu tisku, podílí se na bezpečnosti reportérů, především těch pracujících ve válečných zónách a finančně se podílí na pomoci perzekuovaným novinářům a jejich rodinám. Od roku 2002 tato organizace sestavuje žebříček států dle míry svobody projevu a tisku.

Oba státy začaly na tomto indexu v roce 2002 na podobné pozici – Peru 37. a Bolívie 48. ze 139 zkoumaných zemí. Následující rok se oba státy propadly o téměř 15 míst a v sestupné tendenci pokračovaly i v dalších letech. Peru se dokonce v roce 2004 ocitlo na 124. místě, oproti tomu Bolívie si v následujícím roce polepšila na 45. pozici. Těsně před volbami byla Bolívie dokonce na 16. místě, Peru si lehce polepšilo na 113. pozici. Roky Moralesovy vlády ale již patří do období značné kritiky k této zemi a pádem až na 118. příčku v roce 2008 a finální pozici číslo 103 v roce 2010. Peru již zůstalo na pozicích okolo 109. příčky, na které zakončilo i rok 2010. Z celkového indexu se dá odečíst, že obě země pod stávajícími režimy se svobodou tisku příliš nezabývají a spíše jí potlačují. V případě Bolívie pak dostává na spodní příčky především zpolitizování státních médií a záměrně protivládě laděná soukromě vlastněná média. V případě Peru jsou zmiňovány především etnické tenze vedoucí k výraznějším zákrokům vůči médiím ze strany veřejných orgánů. (Reporters without Borders, 2011)

5. Shrnutí

Vliv indiánského hnutí na vnitřní uspořádání státu se projevuje u obou zkoumaných států, u každého ale v jiné míře. Z historického vývoje lze vyvodit, že bolivijská i peruánská společnost se za posledních 20 let změnila také pod vlivem indiánských hnutí. V případě Bolívie je tato změna markantnější, především pak v podání prvního indiánského prezidenta Eva Moralese v historii zemí Latinské Ameriky. Obě země mají začleněna práva původního obyvatelstva přímo ve svých ústavách, Peru od roku 1993 a Bolívie od roku 2009. V otázce indiánské autonomie je na tom výrazně lépe Bolívie, nejviditelněji pak v otázce množství práv přisouzených tamním indiánským komunitám. V případě Peru se projevuje větší jazyková a geografická roztržitost původního obyvatelstva, která brání konsolidaci indiánských požadavků na politické scéně. U obou zemí je znát určitá deziluze z tradičních politických stran a celého systému demokracie „západního“ typu, proto se na politické scéně postupně vyskytují různí antisystémoví aktéři, v Bolívii Evo Morales, v Peru Ollanta Humala.

Při komparaci obou zemí v mezinárodním prostředí z pohledu mezinárodních organizací lze konstatovat, že oba státy jsou jejich aktivními členy a výrazně se projevují především v regionálních organizacích. Peru stabilizovalo za posledních 10 let svoji zahraniční politiku a jasně demonstrovalo orientaci na spolupráci s globálními mocnostmi Spojenými státy americkými, Evropskou unií či v ekonomické oblasti s Čínou. Oproti tomu Bolívie výrazně změnila své regionální partnery, především pak spojení s bolívarovskou Venezuelou prezidenta Cháveze se výrazně podepsalo na vztazích s dalšími státy regionu. Provázání současného prezidenta Peru Humaly na Huga Cháveze může také do budoucna přinést změny v zahraniční politice státu. Spojení Chávez-Morales se pak ukázalo především

v bojkotu amerického návrhu na Americkou zónu volného obchodu v roce 2005 a vstupem Bolívie do konkurenční organizace ALBA vzniklé na popud venezuelského prezidenta.

V otázce zahraničního obchodu se vnitřní změny obou států projevily velmi nepatrně. Dlouhodobá orientace na Brazílii přichází u Bolívie ještě před nástupem Moralese k moci, naopak Peru udržuje obchodní kontakty převážně se třemi velmocemi USA, EU a Čínou. V případě Bolívie se ani do zahraničního obchodu negativně neprojevila rozsáhlá znárodňování v oblasti těžbařského průmyslu nebo politické roztržky uvnitř země.

Postoj USA i EU, velmocí působících v regionu Latinské Ameriky, je k oběma státům v současné době dosti podobný. Spojené státy měly za administrativy prezidenta Bushe výrazné problémy s Bolívií z důvodů nacionalizací, protiamerického vystupování prezidenta na veřejnosti, ale i v palčivé otázce produkce drog v roce 2008 dochází dokonce k vyhoštění zástupců amerického protidrogového úřadu ze země a následnému označení amerického velvyslance za personu non grata. V současnosti se kabinetu prezidenta Obamy podařilo stabilizovat vztahy s Bolívií na přátelštější rovinu. V případě Peru udržují Spojené státy dlouhodobě pozitivní vztahy, které nenarušil ani pokus prezidenta Fujimoriho o protiústavní třetí zvolení do funkce. Evropská unie pak Bolívii hodnotí kriticky především za znárodňovací procesy, které výrazně zasáhly zájmy evropských firem, dále pak dodržování lidských práv, nedostatečný boj s produkcí drog či výrazné politické tenze mezi západní a východní částí bolivijského státu, v důsledku kterých deklarovala EU své velké znepokojení nad politickými boji okolo ratifikace nové ústavy v roce 2008. Negativně se pak Evropská unie staví i k neochotě Bolívie na hlubší ekonomickou spolupráci. V Peru vidí Evropská unie dalšího spojence v Latinské Americe, což se projevuje především v ekonomické oblasti. Peru je ze strany EU kritizováno především za sociální nerovnosti a nedostatečné potírání chudoby,

právě proto se EU snaží v této otázce více angažovat. Negativní odezvu unie si Peru vysloužilo i za konflikt u města Bagua, který využil ke kritice Peru i Evo Morales. Celkově je Peru ze strany EU hodnoceno pozitivně především za snahu a ochotu změnit špatnou sociální situaci a fungování státu.

Na politické mapě svobody tvořené každoročně nevládní organizací Freedom House se lépe v posledních letech umísťuje Peru před Bolívií. Hlavním rozdílem je důslednější dodržování politických práv v Peru, které je sice kritizováno za svůj nedostatečně razantní postoj ke korupci a sociálním rozdílům, ale řadí jej stále mezi svobodné demokratické země. Bolívie se pak dostala na klasifikační stupnici mezi státy částečně svobodné, a tudíž v celkovém hodnocení dle Freedom House je na tom hůř než Peru. V ekonomické svobodě má Peru opět lepší postavení na žebříčku sestavovaném The Heritage Foundation a The Wall Street Journal Peru před Bolívií. Negativní hodnocení získává Bolívie díky nacionalizaci těžbařského průmyslu, celkovému zasahování státu do ekonomiky, korupci ale i špatně fungující justici. V celkovém hodnocení v roce 2011 dělilo obě země 106 míst na žebříčku indexu ekonomické svobody, což už je markantní rozdíl. V sociální oblasti si oba státy udržují podobné postavení. V otázce vnímání korupce společností se Peru postupně propadlo žebříčkem Transparency International o 30 míst, ale stále si udržuje lepší pozici než Bolívie, která se dlouhodobě pohybuje o dalších 30 míst pod peruánskou společností. V oblasti svobody tisku se oba státy řadí mezi horší polovinu zkoumaných států. V indexu nevládní organizace Reportérů bez hranic se oba státy pohybují až okolo 110. místa, v tomto případě má lehce navrch Bolívie, ale rozdíl opravdu není nijak výrazný.

Celkově se dá zhodnotit vliv indiánského hnutí na mezinárodní postavení států Latinské Ameriky jako spíše negativní. Ačkoliv v ekonomické oblasti není příliš poznat

záporná odezva jednotlivých aktérů mezinárodních vztahů na vnitřní problémy a přeměny obou států, na politickém poli již existuje výrazný rozdíl mezi oběma státy. Jak v případě Evropské unie tak i Spojených států amerických se jeví Peru, kde se indiánská populace zatím silněji politicky neprojevuje, jako lepší potenciální partner oproti Bolívii, ve které jsou vzájemné diplomatické vztahy komplikovanější. I v regionální oblasti si Peru udržuje lepší postavení oproti Bolívii, především z hlediska napojení Eva Moralese na ne vždy pozitivně hodnoceného Huga Cháveze. V oblasti nezávislých nevládních pozorovatelů zkoumajících jednotlivé země si Peru také dlouhodobě udržuje lepší postavení. Nedá se říct, že by Peru jako takové nemělo negativní odezvy na své vnitřní problémy především sociálního charakteru, ale ve srovnání s postavením Bolívie v mezinárodním prostředí má Peru rozhodně lepší postavení jak v ekonomické tak i politické oblasti.

Použitá literatura

Tištěné zdroje

Buben, Radek a Somogyi, Petr. 2009. *Bolívie*. Praha : Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-423-4

Opatrný, Josef. 1998. *Amerika v proměnách staletí*. Praha : Libri, 1998. ISBN 80-85983-42-7.

Roedl, Bohumír. 2007. *Dějiny Peru a Bolívie*. Praha : Nakladatelství Lidové Noviny, 2007.

ISBN 978-80-7106-839-6

Internetové zdroje a články

Azcui, Mabel. 2010. Evo Morales se proclama ganador en las elecciones regionales de Bolivia. *El País*. [Online] 5. duben 2010. [Citace: 2. listopad 2011.]

<http://www.elmundo.es/america/2010/04/05/noticias/1270478157.html>.

BBC. 2005. Battle ahead at Americas summit . *BBC News*. [Online] 4. listopad 2005. [Citace: 25. říjen 2011.] <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4403202.stm>.

Burt, Jo-Marie. 2006. "QUIEN HABLA ES TERRORISTA": The Political Use of Fear in Fujimori's Peru. *Latin American Research Review*. [Online] 1. červenec 2006. [Citace: 15. říjen 2011.]

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/detail?sid=e1d11be9-3285-499d-a7b4-f3f73134f3c4%40sessionmgr4&vid=5&hid=19&bdata=Jmxhbm9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=22857372>.

Cameron, Maxwell A. 2009. El giro a la izquierda frustrado en Perú: el caso de Ollanta Humala. *Convergencia*. [Online] 21. srpen 2009. [Citace: 20. říjen 2011.]

<http://redalyc.uaemex.mx/src/inicio/ArtPdfRed.jsp?iCve=10512244012>.

Census. 2011. Foreign trade. *U.S. Census Bureau*. [Online] 10. listopad 2011. [Citace: 11. listopad 2011.] <http://www.census.gov/foreign-trade>.

CIA. 2011. Bolivia. *CIA World Factbook*. [Online] CIA, 10. září 2011. [Citace: 12. září 2011.] <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bl.html>.

— **2011.** Peru. *CIA World Factbook*. [Online] CIA, 10. září 2011. [Citace: 12. září 2011.] <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pe.html>.

Corte Nacional Electoral. 2002. Elecciones Generales Bolivia 2002. *bolivia.com*. [Online] 10. červen 2002. [Citace: 26. říjen 2011.] http://www.bolivia.com/Especiales2002/Elecciones/recta_final/pais/.

— **2005.** Elecciones generales y prefecturales 2005. *bolivia.com*. [Online] 20. prosinec 2005. [Citace: 25. říjen 2011.] <http://www.bolivia.com/Especiales/2005/Elecciones/>.

Department of State. 2011. Bolivia. *U.S. Department of State*. [Online] 1. srpen 2011. [Citace: 20. říjen 2011.] <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35751.htm#relations>.

— **2011.** Peru. *U.S. Department of State*. [Online] 9. listopad 2011. [Citace: 11. listopad 2011.] <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35762.htm#relations>.

Domingo, Pilar. 2005. Democracy and New Social Forces in Bolivia. *Social Forces*. [Online] 4. červen 2005. [Citace: 17. říjen 2011.] <http://www.jstor.org/stable/3598412?origin=JSTOR-pdf>.

EFE. 2008. Evo Morales supera el referéndum con más apoyo que en 2005. *El País*. [Online] 15. srpen 2008. [Citace: 1. listopad 2011.] http://www.elpais.com/articulo/internacional/Evo/Morales/supera/referendum/apoyo/2005/elpepuint/20080815elpepuint_2/Tes.

Estado Plurinacional de Bolivia. 2009. Constitución Política del Estado (CPE). [Online] 7. únor 2009. [Citace: 20. říjen 2011.] <http://www.derechoteca.com/gacetabolivia/constitucion-politica-del-estado-plurinacional-de-bolivia-febrero-2009.htm>.

Evropská komise. 2007. Bolivia Country Strategy Paper 2007-2013. *European Union External Action*. [Online] 12. červenec 2007. [Citace: 1. listopad 2011.] http://eeas.europa.eu/bolivia/csp/07_13_en.pdf.

— **2011.** Bolivia EU Bilateral Trade And Trade With The World. *European Union External Action*. [Online] 8. červen 2011. [Citace: 20. říjen 2011.] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113350.pdf.

— **2010.** Hacia una nueva fase de la asociación birregional: Innovación. *European Union External Action*. [Online] 18. květen 2010. [Citace: 2. listopad 2011.] http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/es/er/114542.pdf.

— **2011.** Highlights of the Trade Agreement between Colombia, Peru and the European Union. *European Union External Action*. [Online] 13. duben 2011. [Citace: 29. říjen 2011.] <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/243&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

— **2006.** La Unión Europea, América Latina y el Caribe: una asociación estratégica. *European Union External Action*. [Online] 2006. [Citace: 2. listopad 2011.] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/june/tradoc_117343.pdf.

— **2008.** Lima Declaration. *European Union External Action*. [Online] 16. květen 2008. [Citace: 1. listopad 2011.] http://www.eeas.europa.eu/lac/docs/declaration_en.pdf.

- . **2010.** Mid-Term Review and National Indicative Programme. *European Union External Action*. [Online] květen 2010. [Citace: 1. listopad 2011.]
http://eeas.europa.eu/bolivia/csp/11_13_mtr_en.pdf.
- . **2007.** Peru Country Strategy Paper 2007-2013. *European Union External Action*. [Online] 11. duben 2007. [Citace: 25. říjen 2011.] http://eeas.europa.eu/peru/csp/07_13_en.pdf.
- . **2011.** Peru EU Bilateral Trade and Trade with the World. *European Union External Action*. [Online] 8. červn 2011. [Citace: 28. říjen 2011.]
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113435.pdf.
- . **2011.** Plurinational State of Bolivia. *European Union External Action*. [Online] 28. říjen 2011. [Citace: 1. listopad 2011.] http://eeas.europa.eu/bolivia/index_en.htm.
- . **2011.** Republic of Peru. *European Union Extra Action*. [Online] 25. říjen 2011. [Citace: 28. říjen 2011.] http://eeas.europa.eu/peru/index_en.htm.
- . **2010.** Summary of the Mid-Term Review 2011-2013 Peru. *European Union External Action*. [Online] květen 2010. [Citace: 1. listopad 2011.]
http://eeas.europa.eu/peru/csp/11_13_mtr_summary_en.pdf.
- Evropská unie. 2011.** Statement by the High Representative, Catherine Ashton on the elections in Peru. *European Union External Action*. [Online] 6. červen 2011. [Citace: 28. říjen 2011.]
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/122437.pdf.
- Freedom House. 2011.** Map of Freedom. [Online] 10. listopad 2011. [Citace: 12. listopad 2011.] <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=363&year=2011>.

García, María E. 2005. Making indigenous citizens: identities, education, and multicultural development in Peru. [Online] 2005. [Citace: 19. říjen 2011.]
http://www.google.com/books?hl=cs&lr=&id=YO9SggUBoT0C&oi=fnd&pg=PR9&dq=indigenous+Identity+and+Identification+in+Peru:+Indigenismo,+Education+and+Contradictions+in+State+Discourses.&ots=T4_Vl03wkp&sig=WGvYsndECwvRE-QHA-SJgXz7HjY#v=onepage&q&f=false.

Graham, Carol. 1990. Peru's APRA party in power: Impossible revolution, relinquished reform. *Journal of Interamerican Studies & World Affairs*. [Online] 1990. [Citace: 10. říjen 2011.] <http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/detail?sid=22c7940b-bc92-48eb-87c2-57c084281c2d%40sessionmgr12&vid=1&hid=19&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=9701170939>.

Gualdoni, Fernando. 2009. Morales acelera la refundación de Bolivia. *El País*. [Online] 7. prosinec 2009. [Citace: 5. listopad 2011.]
http://www.elpais.com/articulo/internacional/Morales/acelera/refundacion/Bolivia/elpepuint/20091207elpepuint_11/Tes.

INDEPA. 2010. Mapa Etnolingüístico del Perú 2010. [Online] 2010. [Citace: 1. listopad 2011.]
<http://indepa.gob.pe/mapa2.html>.

—. **2011.** Normatividad. *Instituto Nacional de Desarrollo de Pueblos Andinos, Amazónicos y Afroperuanos*. [Online] 20. říjen 2011. [Citace: 22. říjen 2011.]
<http://indepa.gob.pe/normatividad.php>.

Instituto Nacional de Estadística de Peru. 2011. Instituto Nacional de Estadística. [Online] 1. listopad 2011. [Citace: 5. listopad 2011.] Instituto Nacional de Estadística.

Instituto Nacional de Estadísticas. 2011. Instituto Nacional de Estadísticas de Bolivia.

Instituto Nacional de Estadísticas de Bolivia. [Online] 15. říjen 2011. [Citace: 20. říjen 2011.]

<http://www.ine.gob.bo/>.

Ministerio de Autonomía. 2011. Autonomías Indígenas Originario Campesinas. *Ministerio de Autonomía.* [Online] 1. listopad 2011. [Citace: 2. listopad 2011.]

http://www.autonomia.gob.bo/portal3/autonomias_indigenas.

Morales, Waltraud Q. 2011. From Revolution to Revolution: Bolivia's National Revolution and the "Re-foundind" revolution of Evo Morales. *The Latin Americanist.* [Online] březen 2011. [Citace: 16. říjen 2011.]

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=b3de40c0-2f63-44c3-bc28-945dd2d26b6b%40sessionmgr10&vid=2&hid=25>.

Nídr, Tomáš. 2009. Amazonští indiáni vyhráli krvavý boj o prales, těžaři do něj nesmí.

idnes.cz. [Online] 20. červen 2009. [Citace: 28. říjen 2011.] http://zpravy.idnes.cz/amazonsti-indiani-vyhrali-krvavy-boj-o-prales-tezari-do-nej-nesmi-p9f-/zahranicni.aspx?c=A090620_093811_zahranicni_lpo.

Oficina Nacional de Procesos Electorales. 2011. Elecciones. [Online] 16. říjen 2011. [Citace: 18. říjen 2011.] http://www.web.onpe.gob.pe/Elecciones.php?c_tipo=0&c_texto=0.

Organizace spojených národů. 2008. United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. *UN Permanent Forum on Indigenous Issues.* [Online] březen 2008. [Citace: 15. říjen 2011.] http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf.

Presidente constitucional de la República. 2006. Decreto supremo No 28701. *derechoteca.* [Online] 1. květen 2006. [Citace: 19. říjen 2011.]

<http://www.derechoteca.com/gacetabolivia/decreto-supremo-28701-del-01-mayo-2006.htm>.

Presidente Constitucional de la República. 2006. Ley especial de Convocatoria a la Asamblea Constituyente. [Online] 3. březen 2006. [Citace: 1. listopad 2011.]

<http://www.derechoteca.com/gacetabolivia/ley-3364-del-06-marzo-2006.htm>.

—. **2007.** Ley No 3792. [Online] 2007. listopad 2007. [Citace: 1. listopad 2011.]

<http://www.derechoteca.com/gacetabolivia/ley-3792-del-28-noviembre-2007.htm>.

Rada Evropské unie. 2008. Prohlášení předsednictví jménem Evropské unie k situaci v Bolívii.

Europa. [Online] 14. duben 2008. [Citace: 1. listopad 2011.]

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PESC/08/46&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

Reporters without Borders. 2011. *Reporters without Borders*. [Online] 15. říjen 2011.

[Citace: 29. říjen 2011.] <http://en.rsf.org/>.

República del Perú. 1993. Constitución Política del Perú. *Tribunal Constitucional del Peru*.

[Online] 1993. [Citace: 10. říjen 2011.] <http://www.tc.gob.pe/legconperu/constitucion.html>.

Salman, Tom. 2007. Bolivia and the Paradoxes of Democratic Consolidation. *Latin American*

Perspectives. [Online] listopad 2007. [Citace: 25. říjen 2011.]

<http://www.jstor.org/stable/27648063?origin=JSTOR-pdf>.

Sanjinés, Javier C. 2004. *Mestizaje upside-down: aesthetic politics in modern Bolivia*.

Pittsburgh : University of Pittsburgh Press, 2004.

Servicios de Investigación y Análisis. 2009. Referéndum Constitucional de Bolivia 2009.

CEDIA. [Online] únor 2009. [Citace: 1. listopad 2011.]

<http://www.diputados.gob.mx/cedia/sia/spe/SPE-ISS-04-09.pdf>.

Smith, William D. 2007. Multiculturalism, Identity, and the Articulation of Citizenship: The "Indian Question" Now. *Latin American Research Review*. [Online] 2007. [Citace: 25. říjen 2011.] <http://www.jstor.org/stable/4499364> ..

Stratfor Analysis. 2009. Peru: Negotiating Domestic Unrest. *Stratfor Analysis*. [Online] 15. červen 2009. [Citace: 29. říjen 2011.]

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/detail?sid=c457b15e-2f78-4d9f-ad62-743a9f0e28bc%40sessionmgr14&vid=1&hid=18&bdata=JmxhbmMc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl>.

The Heritage Foundation and The Wall Street Journal. 2011. 2011 Index of Economic Freedom. [Online] 1. listopad 2011. [Citace: 2. listopad 2011.]

<http://www.heritage.org/Index/ranking>.

Transparency International. 2011. Transparency International Annual Reports. [Online] 5. listopad 2011. [Citace: 7. listopad 2011.]

http://www.transparency.org/publications/annual_report.

Trujillo, Amaparo. 2007. Evo Morales. *Americas*. [Online] červenec 2007. [Citace: 29. říjen 2011.]

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/viewarticle?data=dGJyMPPp44rp2%2fdV0%2bnjisfk5le46bVKtKewSrKk63nn5Kx95uXxjL6nr0ewqq1KrqevOLewsk%2b4pq44v8OkjPDX7Ivf2fKB7eTnfLuntEyzqrFQsK%2b3PurX7H%2b72fE%2b4ti7ebfeplzf3btZzJzfhuos063p69RsZzkh%2fDj34y75uJ%2b>.

Webber, Jeffery R. 2010. Bolivia in the Era of Evo Morales. [Online] 1. červenec 2010.

[Citace: 29. říjen 2011.]

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=29a8660b-863a-4c13-8599-3fe804881c3c%40sessionmgr11&vid=9&hid=10>.

—. **2008.** Rebellion to Reform in Bolivia. Part III: Neoliberal Continuities, the Autonomist Right, and the Political Economy of Indigenous Struggle. *Historical Materialism*. [Online] 1. prosinec 2008. [Citace: 28. říjen 2011.]

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=debce33c-7dcd-4c53-aca6-c85c3f4fa1c1%40sessionmgr13&vid=5&hid=12>.

Přílohy

1. Nejvýznamnější obchodní partneři Bolívie (export)

Ekonomika	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Argentina	39,7	49,9	23,5	42,0	141,5	306,9	399,3	325,5	268,2	321,5	408,4
Bolívie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brazílie	160,4	321,9	402,9	549,9	765,7	1163,5	1826,4	2060,0	3442,4	1925,3	2426,1
Čína	8,7	8,3	10,7	9,7	27,8	31,5	51,6	67,4	166,5	151,1	195,2
EU	191,1	138,2	105,5	128,7	160,9	184,5	230,9	336,3	480,7	464,2	532,7
Chile	31,1	31,3	29,6	44,8	54,6	43	71,6	65,9	77,7	83,9	84,9
Japonsko	19,2	17,8	24,3	23,6	81,8	104,9	278,3	378,0	270,8	281,0	337,8
Kolumbie	207,2	182,9	149,3	190,5	153,2	209,7	149,2	174,7	253,5	302,8	285,2
Peru	56,9	70,3	76,4	86,7	137,3	134,0	188,0	217,2	323,7	348,4	372,6
USA	279,1	204,5	193,1	225,1	331,2	371,3	454,1	462	582,1	590,5	692,1
Venezuela	55,1	136,9	165,2	146,8	195,3	55,7	151,8	98,6	229,3	243,5	179,6

2. Nejvýznamnější obchodní partneři Bolívie (import)

Ekonomika	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Argentina	303,3	316,4	333,1	294,4	310,0	412,5	455,6	574,1	647,7	624,3	659,3
Bolívie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brazílie	347,1	335,8	445,0	396,7	539,6	586,5	766,6	946,2	1104,2	936,7	1154,5
Čína	37,1	51,7	54,9	54,8	69	99,8	104,6	160,2	240,9	200	273,8
EU	214,7	170,0	163,4	155,7	174,5	233,0	262,2	328,6	376,1	410,3	435,5
Chile	177	164,7	144,3	148,2	131,9	199,5	313,5	324,3	1012,2	778,5	926,6
Japonsko	69,3	45,1	71,5	64,4	70,4	96,9	96,7	149,1	204,1	138,8	165,6
Kolumbie	45,5	49,3	44,1	47,4	63,7	57,3	68,7	77,5	106,3	97,9	118,8
Peru	104,7	113,4	101,1	113,0	136,3	164,5	218,6	262,9	359,5	339,4	415,0
USA	370,8	292,4	265,8	274	239,4	290,2	283,1	359,5	430,5	498,2	583
Venezuela	9,3	10,5	9,6	7,2	7,6	23,8	21,5	56,6	121,0	81,8	191,6

3. Nejvýznamnější obchodní partneři Bolívie (celkem)

Ekonomika	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Argentina	343,0	366,3	356,5	336,4	451,5	719,4	854,9	899,7	915,9	945,7	1067,7
Bolívie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brazílie	507,5	657,6	847,9	946,6	1305,3	1750,0	2593,0	3006,2	4546,6	2862,0	3580,6
Čína	45,8	60	65,5	64,5	96,8	131,3	156,2	227,7	407,4	351,1	469
EU	405,8	308,2	268,9	284,4	335,3	417,5	493,1	664,9	856,8	874,5	968,2
Chile	208,1	196	173,9	193	186,5	242,5	385,1	390,2	1089,9	862,4	1011,5
Japonsko	88,5	62,9	95,8	88,0	152,3	201,7	375,1	527,2	474,9	419,8	503,3
Kolumbie	252,7	232,2	193,4	238	216,8	267	217,9	252,2	359,8	400,7	404
Peru	161,7	183,6	177,5	199,7	273,6	298,5	406,6	480,1	683,3	687,8	787,6
USA	649,9	496,9	458,9	499	570,5	661,6	737,2	821,6	1012,6	1088,7	1275,1
Venezuela	64,4	147,4	174,9	154,0	202,9	79,5	173,3	155,1	350,3	325,4	371,3

4. Nejvýznamnější obchodní partneři Bolívie (saldo)

Ekonomika	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Argentina	-263,6	-266,5	-309,6	-252,4	-168,5	-105,5	-56,3	-248,6	-379,5	-302,8	-250,8
Bolívie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brazílie	-186,7	-13,9	-42,1	153,2	226,1	577,0	1059,8	1113,8	2338,2	988,7	1271,5
Čína	-28,5	-43,5	-44,2	-45,1	-41,3	-68,3	-53	-92,8	-74,4	-48,8	-78,6
EU	-23,6	-31,8	-57,9	-27,0	-13,6	-48,5	-31,3	7,6	104,6	53,9	97,2
Chile	-145,9	-133,4	-114,7	-103,5	-77,3	-156,5	-241,9	-258,4	-934,5	-694,6	-841,7
Japonsko	-50,2	-27,3	-47,2	-40,7	11,4	8,0	181,6	228,9	66,7	142,3	172,2
Kolumbie	161,8	133,6	105,3	143,1	89,5	152,4	80,4	97,2	147,3	205	166,4
Peru	-47,8	-43,1	-24,6	-26,3	1,0	-30,5	-30,6	-45,6	-35,8	9,0	-42,4
USA	-91,6	-87,9	-72,7	-48,9	91,8	81,1	171,1	102,5	151,7	92,3	109,1
Venezuela	45,8	126,3	155,6	139,6	187,7	31,9	130,3	42,0	108,2	161,7	-12,0

5. Nejvýznamnější obchodní partneři Peru (export)

Ekonomika	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Argentina	26,4	20,5	13,2	19,3	36,3	53,5	74,0	119,7	147,3	84,0	151,3
Bolívie	95,4	97,6	90,5	105,3	131,3	154,9	189,5	224	350,9	321,8	382,7
Brazílie	221,3	227,0	193,7	231,2	357,5	453,2	814,5	932,4	895,4	508,1	947,5
Čína	442,7	426,3	597,6	677	1244,7	1860,9	2268,7	3040,5	3735	4078	5425,9
EU	1509,9	1856,7	2064,3	2426,7	3173,2	2964,5	4727,1	5061,4	5540,2	4217,4	6256,6
Chile	262,7	281,9	254,6	412,6	719,1	1129,4	1429,9	1695,4	1840,8	752,2	1371,8
Japonsko	325,4	383,0	374,3	391,2	554,2	604,5	1230,8	2180,6	1860,0	1376,5	1790,4
Kolumbie	144,3	150,4	157,5	188,8	261,8	346,6	505,8	617,2	708,7	643,8	795
Peru	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
USA	1919,9	1693,5	1998,1	2434,5	3730,5	5257,3	5707,5	5585,9	5835,3	4603,8	5767
Venezuela	110,9	145,2	114,1	109,1	196,1	298,5	412,0	765,8	1079,5	614,2	512,9

6. Nejvýznamnější obchodní partneři Peru (import)

Ekonomika	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Argentina	333,5	455,0	593,7	525,5	560,1	724,5	802,4	1123,3	1582,0	875,1	1107,0
Bolívie	45,5	50,4	60,1	66,3	125,5	108,3	119,1	152,7	247,8	277,3	306,5
Brazílie	377,6	327,7	489,5	549,4	698,5	1028,4	1597,2	1879,3	2417,8	1682,9	2178,7
Čína	288,8	353,6	463,4	640	768,1	1057,9	1584	2463	4069,5	3268,8	5115,3
EU	1049,0	1067,4	1013,9	1130,8	1221,4	1500,1	1793,0	2347,8	3636,7	2469,3	3164,7
Chile	395,2	428,4	419	429,3	470,7	615,6	864	880,7	1183,4	997,3	1047,9
Japonsko	485,8	429,1	411,1	368,8	358,8	445,6	563,7	787,0	1277,0	930,2	1367,0
Kolumbie	399,7	378,5	456,5	498,7	779,4	772,6	950,7	983,6	1283	950	1325,2
Peru	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
USA	1737	1691	1440,5	1566	1981,5	2220,1	2516	3584,2	5647,5	4339,3	5815,4
Venezuela	621,7	372,7	245,6	313,9	693,0	528,3	544,9	226,6	333,0	256,8	96,8

7. Nejvýznamnější obchodní partneři Peru (celkem)

Ekonomika	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Argentina	359,9	475,5	606,9	544,8	596,5	778,0	876,4	1242,9	1729,3	959,0	1258,3
Bolivie	140,9	148	150,7	171,6	256,8	263,2	308,6	376,7	598,8	599,1	689,2
Brazílie	598,9	554,7	683,2	780,6	1056,0	1481,6	2411,8	2811,7	3313,3	2191,0	3126,3
Čína	731,5	779,8	1061,1	1317	2012,8	2918,8	3852,3	5503,4	7804,5	7346,8	10541,3
EU	2558,9	2924,1	3078,2	3557,5	4394,6	4464,6	6520,0	7409,2	9176,9	6686,7	9421,2
Chile	657,9	710,3	673,6	841,8	1189,8	1745	2293,9	2576,1	3024,3	1749,5	2419,8
Japonsko	811,2	812,1	785,4	759,9	912,9	1050,1	1794,5	2967,6	3137,1	2306,7	3157,4
Kolumbie	544	528,9	614	687,5	1041,2	1119,2	1456,5	1600,8	1991,7	1593,8	2120,2
Peru	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
USA	3656,7	3385	3438,6	4000,3	5712	7477,4	8223,2	9170,1	11482,8	8943,1	11582,4
Venezuela	732,6	517,9	359,7	423,0	889,1	826,8	956,9	992,3	1412,5	871,0	609,8

8. Nejvýznamnější obchodní partneři Peru (saldo)

Ekonomika	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Argentina	-307,0	-434,5	-580,5	-506,2	-523,8	-671,0	-728,4	-1003,6	-1434,7	-791,1	-955,7
Bolivie	49,9	47,2	30,4	39	5,8	46,6	70,4	71,3	103,1	44,5	76,2
Brazílie	-156,2	-100,6	-295,7	-318,1	-340,9	-575,2	-782,7	-946,9	-1522,4	-1174,8	-1231,2
Čína	153,9	72,7	134,2	37	476,6	802,9	685	577,5	-334,5	809,1	310,6
EU	461,0	789,3	1050,4	1295,9	1951,8	1464,4	2934,1	2713,6	1903,4	1748,2	3091,9
Chile	-132,5	-146,5	-164,4	-16,7	248,3	513,7	565,9	814,7	657,4	-245,1	323,9
Japonsko	-160,4	-46,1	-36,8	22,4	195,4	158,9	667,0	1393,5	583,0	446,2	423,5
Kolumbie	-255,4	-228,2	-299	-309,9	-517,7	-426	-444,9	-366,4	-574,2	-306,3	-530,3
Peru	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
USA	183	2,1	557,6	868,7	1749	3037,1	3191,8	2001,8	187,8	264,4	-48,4
Venezuela	-510,8	-227,5	-131,6	-204,9	-496,8	-229,8	-132,9	539,2	746,4	357,3	416,1

Zdroj: UNCTAD Stat

Hodnoty jsou uvedeny v milionech amerických dolarů